

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2004:2

Tuomarikoulutus

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
30.1.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji	
		Työryhmän mietintö	
Tuomarikoulutustyöryhmä 2 Puheenjohtaja: osastopäällikkö Kari Kiesiläinen Sihteeri: hallitusneuvos Erja Hynninen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 22.4.2003	
Julkaisun nimi Tuomarikoulutus			
Julkaisun osat Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuomarikoulutuksesta			
Tiivistelmä			
<p>Työryhmä ehdottaa säädettäväksi lain tuomarikoulutuksesta. Uusi laki oli luonteeltaan puitelaki ja se koski kouluttautumista yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten tuomarin virkoihin. Tavoitteena on, ettei lakiehdotukseen sisältyvästä tuomarikoulutuksesta tulisi ainoaa tietä tuomarin tehtäviin hakeutumisessa.</p> <p>Tuomarikoulutus muodostuisi harjoittelusta ja täydennyskoulutuksesta. Harjoittelu koostuisi puolesta vuodesta vuoteen kestävästä harjoittelujaksoista ja tapahtuisi tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa. Harjoittelun kokonaispituus voisi vaihdella koulutettavan aikaisemman työkokemuksen ja opintojen mukaan. Harjoittelijoita ohjattaisiin ja arvioitaisiin jokaisessa harjoittelupaikassa. Harjoittelun sisältö ja pituus määräytyisivät yksilöllisesti tuomarikoulutuslautakunnan kullekin koulutettavalle vahvistamassa henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa.</p> <p>Tuomarikoulutuksen siirtymävaiheessa koulutuksen painopiste olisi täydennyskoulutuksessa. Tulevaisuudessa myös niille jo tuomariksi nimitetyille, jotka eivät olisi suorittaneet edellä selostettua harjoittelua tai joille ei olisi aikaisempaa tuomioistuin kokemusta, järjestettäisiin riittävää tuomarin ammattiin perehdyttävää koulutusta. Näin tuettaisiin tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella työskennelleiden lakimiesten mahdollisuuksia päästä tuomarin virkaan. Noin kymmenen vuoden pituisen siirtymäkauden aikana tuomareiksi voidaan arvioida nimitettävän kuitenkin pääasiassa nykyisiä esittelijöitä.</p> <p>Tuomarikoulutuslautakunta vastaisi tuomarikoulutuksesta oikeusministeriön avustamana. Lautakunta valitsisi harjoittelijat laissa säädettyjen valintaperusteiden mukaisesti. Sillä olisi vastuu myös täydennyskoulutuksen järjestämisestä. Tuomarikoulutuslautakunnassa olisi kahdeksan jäsentä, joista puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kaksi jäsentä olisivat tuomareita. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien ja asianajajien edustus sekä oikeustieteellistä tutkimusta ja koulutusta edustava jäsen ja oikeusministeriön edustus.</p> <p>Esityksessä ei ehdoteta muutoksia tuomioistuinharjoittelua koskeviin säännöksiin. Myös auskultointia tulisi kuitenkin työryhmän mielestä kehittää nykyistä koulutuksellisemmaksi.</p> <p>Työryhmä on laatinut ehdotuksensa tuomarikoulutustyöryhmän mietinnön (Tuomariksi pätevytyminen, oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:6) ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) tuomarikoulutus, tuomari, tuomarikoulutuslautakunta, täydennyskoulutus, koulutus, harjoittelu			
Muut tiedot HARE OM008:00/2002			
Sarjan nimi ja numero Työryhmämietintö 2004:2		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-162-4
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
30.1.2004

<p>Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)</p> <p>Domarutbildningsarbetsgruppen 2 Ordförande: avdelningschef Kari Kiesiläinen Sekreterare: regeringsrådet Erja Hynninen</p>	<p>Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande</p>		
	<p>Uppdragsgivare Justitieministeriet</p>		
	<p>Datum då organet tillsattes 22.4.2003</p>		
<p>Publikation (även den finska titeln) Domarutbildning (Tuomarikoulutus)</p>			
<p>Publikationens delar Regeringens proposition med förslag till lag om domarutbildning</p>			
<p>Referat</p> <p>I propositionen föreslås en lag om domarutbildning. Den nya lagen är en ramlag och gäller utbildning till domartjänster vid allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar. Avsikten var att formulera förslaget till domarutbildning så att utbildningen inte utgör den enda möjligheten att komma in på domarbanan.</p> <p>Domarutbildningen består av praktiktjänstgöring och kompletteringsutbildning. Praktiktjänstgöringen består av praktikperioder på mellan ett halvt och ett år vid domstolarna och inom den övriga rättsvärden. Den totala längden på praktiken kan variera beroende på tidigare arbetserfarenhet och studier. Praktikanterna ges handledning och bedöms på varje praktikplats. Praktikens innehåll och längd fastställs individuellt i en studieplan som domarutbildningsnämnden gör upp för var och en som deltar i utbildningen.</p> <p>I övergångsskedet kommer domarutbildningen att fokusera på kompletteringsutbildningen. I framtiden kommer lämplig orienteringsutbildning för domaryrket att ordnas också för dem som redan utnämnts till domare men inte har utfört ovan avsedd praktik eller inte har tidigare domstolserfarenhet. På så sätt stöds lagens syfte att också jurister som har arbetat utanför domstolsväsendet skall ha en reell möjlighet att bli domare. Under övergångsperioden på ca tio år kan dock huvudsakligen nuvarande föredragande antas bli utnämnda till domare.</p> <p>Domarutbildningsnämnden svarar för domarutbildningen med bistånd av justitieministeriet. Nämnden väljer praktikanter enligt de kriterier som anges i lagen. Nämnden är också ansvarig för kompletteringsutbildningen. Domarförslagsnämnden har åtta medlemmar, av vilka ordföranden, vice ordföranden och två av medlemmarna är domare. Dessutom ingår företrädare för juridisk forskning och undervisning och justitieministeriet samt vartannat år företrädare för åklagarna respektive advokaterna.</p> <p>I propositionen föreslås inga ändringar i bestämmelserna om domstolspraktik. Också auskulteringen bör dock ges en mera utbildningsmässig utformning.</p> <p>Arbetsgruppen har utarbetat sitt förslag utgående från domarutbildningsarbetsgruppens betänkande (Tuomariksi pätevyityminen, justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2002:6) och responsen på det.</p>			
<p>Nyckelord Domarutbildning, domare, domarutbildningsnämnden, kompletteringsutbildning, utbildning, praktiktjänstgöring</p>			
<p>Övriga uppgifter HARE OM008/2002 Arbetsgruppsbetänkande</p>			
<p>Seriens namn och nummer Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2004:2</p>		<p>ISSN 1458-6452</p>	<p>ISBN 952-466-162-4</p>
<p>Sidantal</p>	<p>Språk finska</p>	<p>Pris</p>	<p>Sekretessgrad offentligt</p>
<p>Distribution Justitieministeriet</p>		<p>Förlag Justitieministeriet</p>	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 22. päivänä huhtikuuta 2003 työryhmän valmistelemaan vuoden 2003 loppuun mennessä ehdotuksia tuomareiden koulutuksen kehittämiseksi tuomarikoulutustyöryhmän mietinnön (oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:6) ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Työryhmän määräaika jatkettiin 31. päivään tammikuuta 2004 asti.

Työryhmän tuli tehdä ehdotukset siirtymävaiheen keinoiksi nykyisten esittelijöiden ja kärjäviskaaleiden urakehityksen turvaamiseksi koulutusta koskevien uudistusten toteuttamisen rinnalla, tuomareiden koulutuksen tavoitteiksi ja keskeisiksi periaatteiksi, koulutuksen yksityiskohtaisiksi toteuttamistavoiksi ja aikatauluksi sekä henkilöstö- ja taloudellisiksi vaikutuksiksi. Työryhmän tuli kiinnittää huomioita siihen, että tuomarin virkaan on mahdollista myös käytännössä päästä niin sanotulta avoimelta uralta. Ehdotettava koulutus ei olisi tuomarien kelpoisuusvaatimuksena. Ehdotusten tuli turvata mahdollisuus tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella työskenteleville osallistua koulutukseen. Avoimelta uralta nimitetyille tuomareille tulisi järjestää tarvittava perehdyttämiskoulutus.

Työryhmän tehtävänä oli myös selvittää ehdotuksen vaikutukset auskultointiin, rekrytointiin ja täydennyskoulutukseen. Ehdotuksessa oli otettava huomioon tuomarikoulutustyöryhmän lausuntopalautteessa esitetty arvostelu.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin osastopäällikkö *Kari Kiesiläinen* oikeusministeriöstä, jäseniksi hallitusneuvos *Raija Merikalla* ja koulutuspäällikkö *Jorma Hirvonen* oikeusministeriöstä, erityisasiantuntija, sittemmin ma. professori *Sakari Laukkanen* Turun yliopistosta sekä lainsäädäntöneuvos *Asko Välimaa* ja vanhempi hallitussihteeri, sittemmin ma. hallitusneuvos *Erja Hynninen*, molemmat oikeusministeriöstä. Hynninen on toiminut myös työryhmän sihteerinä. Merikalla on osallistunut työryhmän työhön 26. päivään kesäkuuta 2003 saakka.

Työryhmä on työnsä aikana järjestänyt tilaisuuden, jossa kuultiin Helsingin hovioikeuden, Helsingin hallinto-oikeuden, Espoon kärjäoikeuden, Suomen hovioikeustuomarit r.y:n, Hallinto-oikeustuomarit r.y:n, Suomen Lakimiesliitto r.y:n ja Suomen Asianajajaliiton edustajaa sekä tuomarivalintalautakunnan sihteerä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmää luovuttaa kunnioittaen hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksensa oikeusministeriölle.

Helsingissä 30 päivänä tammikuuta 2004

Kari Kiesiläinen

Jorma Hirvonen

Sakari Laukkanen

Asko Välimaa

Erja Hynninen

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuomarikoulutuksesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomarikoulutuksesta. Laki koskisi koulutautumista yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten kaikkiin tuomarin virkoihin, joihin vaaditaan oikeustieteellinen peruskoulutus. Tuomarin virkaan voisi päästä myös hankkimalla tarvittavan pätevyyden muissa tehtävissä. Lakiehdotukseen sisältyvä tuomarikoulutus on pyritty laatimaan sellaiseksi, ettei siitä tosiasiallisestikaan tulisi ainoaa tietä tuomarinuralle hakeutumisessa.

Ehdotettava laki olisi luonteeltaan puitelaki. Sen mukaan tuomarikoulutus muodostuisi harjoittelusta ja täydennyskoulutuksesta. Harjoittelun sisältö ja pituus määräytyisivät yksilöllisesti tuomarikoulutuslautakunnan kullekin koulutettavalle vahvistamassa henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa.

Tuomarikoulutukseen sisältyvä harjoittelu tapahtuisi tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa. Harjoittelu koostuisi puolesta vuodesta vuoteen kestävästä harjoittelujaksoista. Harjoittelun kokonaispituus voisi vaihdella koulutettavan aikaisemman työkokemuksen ja opintojen mukaan. Harjoittelujaksojen aikana koulutettavat saisivat siten kokemusta sekä tuomioistuinlaitoksesta että muusta oikeudenhoidosta siinä määrin kuin tuomariksi kouluttautuminen edellyttäisi. Koulutettavia ohjattaisiin ja arvioitaisiin jokaisessa harjoittelupaikassa.

Tuomarikoulutukseen sisältyvän täydennyskoulutuksen tavoitteena olisi tarjota tuomareille mahdollisuus ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä oikeuslaitoksen kannalta tarpeelliseen erikoistumiseen.

Tuomarikoulutuksen siirtymävaiheessa koulutuksen painopiste olisi täydennyskoulutuksessa. Näin tuettaisiin nykyisten esittelijöiden sijoittumista tuomarin tehtäviin. Tulevaisuudessa myös niille tuomariksi jo nimetyille, jotka eivät olisi suorittaneet edellä selostettua harjoittelua tai joilla ei olisi aikai-

sempaa tuomioistuinkokemusta, järjestettäisiin riittävää tuomarin ammattiin perehdyttävää koulutusta. Näin tuettaisiin tämän lain tavoitetta, että myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella työskennelleillä lakimiehillä olisi todellinen mahdollisuus päästä tuomarin virkaan.

Tuomarikoulutuslautakunta vastaisi tuomarikoulutuksesta oikeusministeriön avustamana. Lautakunta valitsisi harjoittelijat laissa säädettyjen valintaperusteiden mukaisesti. Valintamenettelyyn voisivat osallistua oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneet henkilöt. Lautakunnalla olisi vastuu myös täydennyskoulutuksen järjestämisestä.

Tuomarikoulutuslautakunnassa olisi kahdeksan jäsentä, joista puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kaksi jäsentä olisivat tuomareita. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien ja asianajajien edustus sekä oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen ja oikeusministeriön edustus. Lautakunnan jäsenten toimikausi kestäisi viisi vuotta.

Koulutettavien ja avautuvien tuomarin virkojen suhde pidettäisiin siten tasapainossa, että tuomarin tehtäviin pyrkivillä, henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa mukaisen harjoittelun suorittaneilla olisi mahdollisuus saada tuomarin virka kohtuullisessa ajassa. Harjoittelijoiden määrää vahvistettaessa tulisi ottaa huomioon, että suuri osa tuomarin viroista täytettäisiin tulevaisuudessa tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tuomarin virkaa hakevista. Noin kymmenen vuoden pituisen siirtymäkauden aikana tuomareiksi voidaan arvioida nimitettävän kuitenkin pääasiassa nykyisiä esittelijöitä.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia tuomioistuinharjoittelua koskeviin säännöksiin. Myös auskultointia tulisi kuitenkin kehittää nykyistä koulutuksellisemmaksi.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Regeringens proposition med förslag till lag om domarutbildning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att en lag om domarutbildning skall stiftas. Lagen skall gälla utbildning till alla de domartjänster vid allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar som kräver juridisk grundutbildning. Det skall också vara möjligt att skaffa behövlig kompetens för domartjänst genom andra uppgifter. Avsikten har varit att formulera förslaget till domarutbildning så att utbildningen inte utgör den enda möjligheten att komma in på domarbanan.

Den föreslagna lagen är en ramlag. Enligt den består domarutbildningen av praktik och kompletteringsutbildning. Praktikens innehåll och längd fastställs individuellt i en studieplan som domarutbildningsnämnden gör upp för var och en som deltar i utbildningen.

Praktiken som ingår i domarutbildningen utförs vid domstolarna och inom den övriga rättsvården. Den består av praktikperioder på mellan ett halvt och ett år. Den totala längden på praktiken kan variera beroende på tidigare arbetserfarenhet och studier. Under praktikperioderna får deltagarna erfarenhet både av domstolsväsendet och den övriga rättsvården i sådan utsträckning som utbildningen till domare kräver. De som deltar i utbildningen ges handledning och bedöms på varje praktikplats.

Syftet med kompletteringsutbildningen inom ramen för domarutbildningen är att ge domarna möjlighet dels att upprätthålla och utveckla sin yrkesskicklighet, dels att specialisera sig, vilket behövs inom rättsväsendet.

I övergångsskedet kommer domarutbildningen att fokusera på kompletteringsutbildningen. Härigenom stöds de nuvarande föredragandenas övergång till domaruppgifter. I framtiden kommer lämplig orienteringsutbildning för domaryrket att ordnas

också för dem som redan utnämnts till domare men inte har utfört ovan avsedd praktik eller inte har tidigare domstolserfarenhet. På så sätt stöds lagens syfte att också jurister som har arbetat utanför domstolsväsendet skall ha en reell möjlighet att bli domare.

Domarutbildningsnämnden svarar för domarutbildningen med bistånd av justitieministeriet. Nämnden väljer praktikanter enligt de kriterier som anges i lagen. I valförfarandet får personer som har avlagt juris kandidatexamen delta. Nämnden är också ansvarig för kompletteringsutbildningen.

Domarförslagsnämnden har åtta medlemmar, av vilka ordföranden, vice ordföranden och två av medlemmarna är domare. Dessutom ingår företrädare för juridisk forskning och undervisning och justitieministeriet samt företrädare för åklagarna och advokaterna. Medlemmarnas mandattid är fem år.

Balans mellan antalet personer som genomgår utbildningen och antalet lediga domartjänster upprätthålls, så att de som söker sig till domaryrket och har utfört sin praktik enligt den personliga studieplanen har möjlighet att få en domartjänst inom rimlig tid. När antalet praktikanter fastställs bör hänsyn tas till att en stor del av domartjänsterna i framtiden kommer att tillsättas med sökande utanför domstolsväsendet. Under övergångsperioden på ca tio år kan dock huvudsakligen nuvarande föredragande antas bli utnämnda till domare.

I propositionen föreslås inga ändringar i bestämmelserna om domstolspraktik. Också auskulteringen bör dock ges en mera utbildningsmässig utformning.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	2
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT	5
1. Nykytila.....	5
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Yleistä	5
Oikeustieteellinen peruskoulutus	5
Tuomioistuinharjoittelu	5
Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa	6
Tuomariksi nimittäminen	8
Täydennyskoulutus.....	10
Syyttäjien koulutus.....	11
Asianajajien koulutus.....	12
1.2. Kansainvälinen kehitys	12
Yleistä	12
Ruotsin koulutusjärjestelmä.....	13
Ruotsin kehittämishanke	13
1.3. Nykytilan arviointi.....	14
Tuomioistuimille ja tuomareille asetetut vaatimukset	14
Tuomioistuinten riippumattomuus.....	16
Tuomariksi hakeutuminen	16
Tuomioistuinharjoittelu	16
Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa	17
Täydennyskoulutus.....	17
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	18
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	18
2.2. Keskeiset ehdotukset	18
2.3. Siirtymävaiheen järjestelyt.....	19
3. Esityksen vaikutukset	21
3.1. Taloudelliset vaikutukset	21
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset.....	22
4. Asian valmistelu	22
4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	22
4.2. Lausunnot.....	23
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	25
1. Lakiehdotusten perustelut	25
2. Tarkemmat säännökset	35
3. Voimaantulo	35

LAKIEHDOTUS.....	36
tuomarikoulutuksesta.....	36
ASETUSLUONNOS	40
tuomarikoulutuksesta.....	40
LAGFÖRSLAGEN.....	42
om domarutbildning.....	42
FÖRORDNINGSUTKAST	46
om domarutbildning.....	46

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Suomessa ei ole varsinaista tuomarin virkaan pätevöittävää koulutus- eikä harjoittelujärjestelmää. Käytännössä on kuitenkin muodostunut vakiintuneita tapoja hankkia tuomarin tehtävissä tarvittavia taitoja. Tuomarin virkaan on yleisimmin pätevöidyty työsken- telemällä tuomioistuinlaitoksessa esittelijänä tai määräaikaisena tuomarina. Täydennys- koulutuksen avulla on pyritty ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa. Se on kuitenkin koettu riittämättömäksi.

Yleisintä on ollut suorittaa oikeustieteellisen perustutkinnon jälkeen tuomioistuinharjoittelu käräjäoikeudessa ja hakeutua sen jäl- keen hovioikeuteen esittelijäksi. Tämän jäl- keen tai samanaikaisesti on hoidettu tuoma- rin viran sijaisuuksia käräjäoikeudessa ja si- jaisjäsenyyksiä hovioikeudessa. Hallinto- tuomioistuinlinjan valinneet ovat toimineet hallinto-oikeussihteerinä ja aikanaan hallin- to-oikeustuomareiden sijaisina. Nykyisin myös suurin osa hallinto-oikeuksissa uransa aloittavista on suorittanut tuomioistuinharjoittelun.

Oikeustieteellinen peruskoulutus

Lakimiesten yleinen perustutkinto eli oikeustieteen kandidaatin tutkinto on perustana tuomareiden koulutuksessa. Se on ylempi korkeakoulututkinto ja luonteeltaan yleistut- kinto, joka on perinteisesti antanut opiskeli- joille kokonaiskuvan oikeusjärjestyksestä. Tutkintovaatimukseen kuuluu eri oikeuden- alojen keskeinen sisältö. Alempi oikeustie- teellinen korkeakoulututkinto on oikeusno- taarin tutkinto. Tieteellisiä jatkotutkintoja ovat oikeustieteen lisensiaatin ja oikeustie- teen tohtorin tutkinnot.

Oikeustieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen (86/1996) mukaisesti tutkintoihin johtaviin opintoihin voi kuulua perus-, aine- ja syventäviä opintoja, kieli- ja viestintäopin-

toja, tieteellisen jatkokoulutuksen opintoja, lisensiaatintutkimus ja väitöskirja sekä harjoitteluja. Oikeustieteen kandidaatin tutkinto on suunniteltu siten, että kokopäiväopiskelija voi suorittaa sen viiden vuoden kuluessa.

Voimassa olevan asetuksen mukaan oikeustieteen kandidaatin tutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle oikeusjärjestyksen ja oikeusjärjestelmien tuntemukseen perustuvat valmiudet edistää oikeudenmukaisuutta ja oikeusturvaa. Koulutuksessa annetaan erityi- sesti valmiuksia oikeudellista asiantuntemus- ta edellyttäviin tehtäviin ja tällaisten tehtävi- en vaatimien erityistietojen hankkimiseen, perusteltujen oikeudellisten ratkaisujen te- koon, oikeudellisen ja muun informaation hankintaan ja hallintaan, uuden tiedon tuot- tamiseen ja hyödyntämiseen sekä oikeudelli- seen ja muuhun viestintään. Edelleen annea- taan valmiuksia tieteelliseen ajatteluun ja oi- keustieteen menetelmien käyttöön, tieteelli- seen jatkokoulutukseen sekä ammatilliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen. Tutkinnon suorittaneiden pitäisi tuntea suomalainen oi- keusjärjestys sekä EY-oikeuden peruseriaat- teet.

Tutkinnot ovat jälleen uudistumassa Suo- messa. Parhaillaan valmistellaan kaksipor- tai- seen tutkintorakenteeseen siirtymistä vuonna 2005. Taustalla on niin sanottu Bolognan prosessi, joka on yleiseurooppalainen kehittä- mishanke. Tavoitteena on luoda kansainvä- lisesti kilpailukykyinen eurooppalainen kor- keakoulualue. Uudistettava tutkintokin olisi luonteeltaan yleistutkinto.

Tuomioistuinharjoittelu

Tuomioistuinharjoittelua ei aikanaan suun- niteltu tulevien tuomareiden koulutusjärjes- telmäksi, vaan tavoitteena oli saada maaseu- dun oikeudenhoidon tasoa nostettava koulut- tamalla kihlakunnantuomareille päteviä sijai- sia. Viime vuosikymmenten aikana harjoitte- lun luonne on kuitenkin muuttunut merkittä- västi. Harjoittelulla on aikaisempaa enem- män koulutuksellinen luonne, vaikkakin no- taarien työllä on edelleen huomattava merki- tys käräjäoikeuksissa. Nykyisen muotonsa

tuomioistuinharjoittelu sai vasta alioikeus uudistuksen toteutuessa 1 päivänä joulukuuta 1993. Siihen asti oleellinen osa auskultoinnista oli kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana toimiminen: 10—20 päivää harjoittelun kestosta riippuen. Vaikka tuomioistuinharjoittelun suorittaminen oli tullut mahdolliseksi myös raastuvanoikeuksissa jo 1979, niissä oli notaarin paikkoja varsin rajoitetusti.

Suoritettu tuomioistuinharjoittelu oli osoitus kokemuksesta tuomarin tehtävissä, mitä vaadittiin yleisten tuomioistuinten puolella tuomarin virkaan nimitettäessä. Se oli välttämätön edellytys kihlakunnantuomarin ja kärjäjätuomarin sekä hovioikeudenneuvoksen ja eräisiin muihin tuomarin virkoihin. Raastuvanoikeuden oikeusneuvosmiehen ja pormestarin virkaan ei vaadittu tuomioistuinharjoittelua, vaan riitti, että viranhakija pystyi muuten osoittamaan kokemuksensa tuomarin tehtävissä. Varatuomarin arvolla ei ole ollut myöskään lääninoikeudessa eikä sittemmin hallinto-oikeudessa ratkaisevaa merkitystä.

Alioikeusuudistuksen yhteydessä uudistettiin myös auskultointia koskevat säännökset. Hallituksen esityksessä kärjäoikeuslaiksi (HE 252/1992 vp) tuomioistuinharjoittelua pidetään käytännön harjoittelun muodossa tapahtuvana täydennyskoulutuksena. Tämän vuoksi harjoittelijan, notaarin, tehtävät tulee hallituksen esityksen mukaan järjestää koulutuksellisesti tarkoituksenmukaisesti ja mielekkäästi.

Ennen auskultoinnin aloittamista harjoittelijaksi haluavan on vannottava tuomarinvala tai annettava sitä vastaava vakuutus hovioikeudessa sekä ilmoittauduttava harjoittelijaksi siihen kärjäoikeuteen, missä hän haluaa auskultoida. Tuomioistuinharjoittelija toimii kärjäoikeudessa notaarina määräjän, tavallisesti yhden vuoden. Määräyksen notaariksi antaa kärjäoikeuden laamannin esityksestä hovioikeus. Kärjäoikeuslain (581/1993) 16 §:n mukaan notaarin tehtävät tulee järjestää siten, että hän perehtyy kärjäoikeuden toimintaan ja saa kokemusta tuomarin tehtävistä. Notari voi ratkaista omalla vastuullaan eräitä lainkäyttöasioita laamannin annettua siihen määräyksen. Auskultantit ratkaisevat itsenäisesti lähinnä hakemusasioita ja toimivat puheenjohtajina yhden tuomarin ratkaistavissa rikosasioissa, mutta jonkin verran

myös lautamieskokoontamissa. Alioikeus uudistuksen myötä harjoittelijan työn painopiste siirtyi lainkäyttötehtävistä kansliatehtäviin ja tuomaria avustaviin toimiin. Kiinteistöjä koskevat kirjaamisasiat ja summaariset asiat vievät notaarien työajasta suuren osan.

Kärjäoikeusasetuksen (582/1993) mukaan laamannin tulee huolehtia siitä, että notaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtävien suorittamisessa, sekä siitä, että hän saa monipuolisen ja kehittäväen koulutuksen. Hovioikeus voi antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä.

Harjoittelijalle, joka on toiminut yhden vuoden notaarina ja sinä aikana hankkinut riittäväksi katsottavan kokemuksen kärjäoikeusasetuksessa tarkoitetuissa tehtävissä, hovioikeus voi hakemuksesta myöntää varatuomarin arvonimen. Hakemukseen on liitettävä laamannin antama todistus siitä, mitä tehtäviä notari on suorittanut ja että hän on suorittanut loppuun kaikki hänelle annetut tehtävät.

Tuomioistuinharjoittelu ei muodollisesti kuulu tuomarin viran kelpoisuusvaatimukseen, mutta käytännössä sitä on usein edellytetty ja tuomareiksi nimitetyt ovat sen pääsääntöisesti suorittaneet. Tuomioistuinharjoittelua on pidetty hyvänä pohjakoulutuksena tuomarin virkaan. Se on luonteeltaan yleisharjoittelua eikä sitä siten ole tarkoitettu ainoastaan tuomioistuinuralle aikoville. Myös moniin muihin lakimiesammatteihin suuntautuneet ovat suorittaneet sen, mikä on edistänyt tuomioistuinlaitoksen tuntemusta lakimiesten keskuudessa.

Vuosittain kärjäoikeuksissa suorittaa tuomioistuinharjoittelun noin 210 oikeustieteen kandidaattia.

Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa

Tuomarinuralle haluavat lakimiehet ovat tuomioistuinharjoittelun suoritettuaan hakeutuneet perinteisesti hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen esittelijän tehtäviin. Tätä on pidetty merkittävänä koulutuksena yleensäkin lakimiehille, mutta erityisen tärkeänä tuomareiksi aikoville. Käytännössä esittelijät ovat myös tärkeä työvoima tuomioistuimissa. Esittelijän virka ei olekaan pääasiallisesti

koulutusvirka. Hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on vuonna 2004 esittelijöitä yhteensä 319. Hovioikeudessa esittelijät ovat joko viskaaleita tai asesoreja ja hallinto-oikeuksissa hallinto-oikeussihteereitä. Vakuutus-oikeudessa ja työtuomioistuimessa on yhteensä 32 esittelijää. Markkinaoikeudessa on kolme markkinaoikeussihteeriä, jotka valmistelevat asioita. Korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on noin 70 esittelijää, joilla on tuomarin status.

Esittelijän tehtävät ovat olleet sekä hovioikeuksissa että hallinto-oikeuksissa ja viimeksi mainittuja edeltäneissä läänioikeuksissa asioiden itsenäistä valmistelua eli muistioiden, ratkaisuehdotusten ja toimituskirjojen luonnosten laatimista tuomarikollegiolle, joka on päättänyt asiat asiakirjojen ja esittelijän tekemän ratkaisuehdotuksen pohjalta. Näissä tehtävissä esittelijä on oppinut soveltamaan oikeusohjeita, oikeustapauksia ja -kirjallisuutta käytäntöön. Esittelijän tehtävässä vaaditaan sekä kirjallista että suullista esitystaitoa. Esittelijän työ kehittää osaltaan monia tuomarilta vaadittavia valmiuksia.

Hovioikeuksissa tuli voimaan uusi oikeudenkäyntimenettely 1 päivästä toukokuuta 1998 lukien. Tämä on merkinnyt suullisen menettelyn voimakasta lisääntymistä hovioikeuksissa ja samalla korostanut hovioikeustyön muuttumista tuomaripainotteisempaan suuntaan. Ennen uudistusta suullinen käsittely järjestettiin ainoastaan noin viidessä prosentissa juttuja, kun nykyisin pääkäsittelyjä toimitetaan noin neljänneksessä kaikista asioista. Suurin osa jutuista ratkaistaan kuitenkin edelleenkin esittelyssä. Vuonna 2003 pääkäsittely toimitettiin 3269 asiassa ja asioita ratkaistiin kirjallisessa menettelyssä 9144 kappaletta. Viimeisin hovioikeusmenettelyyn kohdistunut uudistus tuli voimaan 1 päivästä lokakuuta 2003 lukien (381/2003). Sillä tehostettiin ja kevennettiin hovioikeusmenettelyä ja otettiin käyttöön niin sanottu seulontamenettely. Hovioikeus voi tietyin edellytyksin päättää, ettei valitusta oteta enempään tutkintaan, jos kaikki kolme jäsentä ovat vakuuttuneita siitä, että asia on ratkaistu kärjäoikeudessa oikein. Seulontamenettelyssä asia voidaan ratkaista ilman esittelyä.

Pääkäsittelyasioita ei ratkaista esittelystä

eikä niissä siten tarvita enää viskaalia esittelijäksi. Viskaalit voivat lähinnä valmistella asioita ja seurata asian käyttelyä. He eivät tee enää etukäteen ratkaisuehdotusta. Asian valmisteluvaiheessa esittelijä laatii tarvittaessa jutun käsittelysuunnitelman sekä valmistelusta vastaavan jäsenen pyynnöstä muistion. Myös hallinto-oikeuksissa suulliset käsittelyt ovat viime vuosina lisääntyneet. Siellä perusmenettely on kuitenkin kirjallista, vaikka asiassa sen lisäksi saatetaan toimittaa suullinen käsittely.

Hovioikeuslain (56/1994) 9 §:n mukaan hovioikeus voi ratkaista eräitä asioita kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä ja asian esittelijä, jos hän on hovioikeuden assessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta assessorin, viskaalin tai kärjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Säännöksen soveltamisalaa laajennettiin edellä mainitulla lokakuun 2003 alusta voimaan tulleella muutoksella. Näin esittelijät pääsevät hankkimaan kokemusta myös ratkaisutoiminnasta. Hallinto-oikeuksia edeltäneissä läänioikeuksissa läänioikeuden sihteeri saattoi aikaisemmin toimia esittelymässään asiassa läänioikeuden jäsenenä työtilanteen niin vaatiessa. Vastaavaa säännöstä ei ole enää hallinto-oikeuslaissa (430/1999).

Vanhemmat esittelijät ovat saaneet määräksi toimia hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa määräaikaisina jäseninä, jolloin he ovat osallistuneet asioiden ratkaisemiseen. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 18 §:n 2 momentin mukaan määräaikaisen tuomarin hovioikeuteen nimittää enintään kahden kuukauden määräajaksi hovioikeuden presidentti ja kahta kuukautta pidemmäksi ajaksi hovioikeus. Vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi nimityksen tekee korkein oikeus. Vastaavasti nimitystoimivalta on hallinto-oikeuksien osalta vuoden ja sen ylittävän määräyksen osalta korkeimmalla hallinto-oikeudella, kahteen kuukauteen saakka ylituomarilla ja sen ylittävältä osalta aina vuoteen saakka hallinto-oikeudella. Hallinto-oikeussihteeri voi päästä tuomarin tehtäviin vastaavalla tavalla kuin hovioikeuden esittelijäkin. Hovioikeuksien esittelijät toimivat jonkin verran myös määräaikaisina kärjätuomareina.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 15 §:n mukaan määräaikainen tuomari voidaan nimittää tuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa taikka tuomarin ollessa estyneenä tai vuosilomalla. Käytännössä määräaikaiset nimitykset tuomariksi ovat voineet olla hyvin lyhyitäkin, aikaisemmin hovioikeuksien kohdalla puhuttiin apu- ja sijaisjäsenyyksistä. Syynä määräaikaisissa nimityksissä voi edellä mainittujen perusteiden lisäksi olla tuomioistuimen työtilanne tai muu erityinen syy. Käräjäoikeuksissa on vuonna 2004 17 määräaikaista kärjätuomaria, jotka on nimitetty tehtävänsä kärjäoikeuksien työtilanteen vuoksi.

Käräjäoikeuksissa on ollut vuodesta 1995 lähtien kärjäviskaalin virkoja. Niiden perustamisella haluttiin lisätä kärjäoikeuksien toimintaedellytyksiä sekä antaa tuomioistuinalle aikoville lakimiehille mahdollisuus syventää tuomioistuinharjoittelunsa aikana hankkimiaan taitoja. Kärjäviskaalin virkoja on vuonna 2004 yhteensä 31 sekä lisäksi 3 ylimääräistä kärjäviskaalia. Tämä mahdollisuus hankkia tuomioistuin kokemusta on siten vähäinen verrattaessa hovioikeuksiin.

Vakuutus oikeudesta annetun lain (132/2003) 2 §:n 1 momentin mukaan vakuutus oikeuden lakimiesjäsenenä voi olla myös esittelijä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Vakuutus oikeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (237/2003) 5 §:n mukaan kansliapäällikkö, assessori tai vakuutus oikeuss sihteeri toimii vakuutus oikeudessa lakimiesjäsenenä niissä esittelemisissä asioissa, joiden ratkaisemiseen osallistuu kolme lakimiesjäsentä. Ylituomari voi määrätä kansliapäällikön, assessorin tai vakuutus oikeuss ihteerin toimimaan lakimiesjäsenenä muissakin asioissa. Näin vakuutus oikeuden esittelijöillä on mahdollisuus harjaantua tuomarintehtäviin. Työtuomioistuimen sihtee reillä ei ole vastaavaa mahdollisuutta toimia tuomarin tehtävissä. Myöskään markkinaoikeus laissa (1527/2001) ei ole tällaisia säännöksiä.

Tuomariksi nimittäminen

Suomen perustuslain (731/1999) 125 §:n mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalais-

kunto. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n mukaan tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen. Korkeimman oikeuden presidentiksi ja jäseniksi voidaan nimittää edellä mainitut edellytykset hyvin täyttävä etevä laintuntija. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenteiltä edellytetään lisäksi johtamisaitoa. Myös hovioikeuden presidentiltä, hovioikeudenlaamannilta, kärjäoikeuden laamannilta, hallinto-oikeuden ylituomarilta, vakuutus oikeuden ylituomarilta, vakuutus oikeuden laamannilta, työtuomioistuimen presidentiltä sekä markkinaoikeuden ylituomarilta vaaditaan johtamistaitoa. Perustuslain 102 §:n mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Riippumaton tuomarivalintalautakunta valmistelee muiden kuin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten virkojen täyttämiset ja tekee perustellun esityksen virkaan nimittämisestä.

Tuomariksi nimittämistä koskevasta lainsäädännöstä saadaan johtoa siihen, mitä ansiota henkilön tulisi hankkia pätevytykseen tuomarin virkaan, koska nimittämislaissa säädetään tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista. Hallituksen esityksessä (HE 109/1999 vp) tuomareiden nimittämistä koskevaksi lainsäädännöksi todetaan tavoitteena olleen tuomarinuran avaaminen siten, että nimitysratkaisussa otettaisiin tuomioistuin kokemuksen lisäksi huomioon myös muu lakimiestehtävistä hankittu kokemus. Tavoitteena on ollut lisäksi edistää vaihtuvuutta yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten kesken. Esityksellä pyrittiin siihen, että tuomariksi nimitettävillä olisi aikaisempaa monipuolisempi kokemus erilaisista tehtävistä. Liiaksi virkaikään perustuvasta nimityskäytännöstä haluttiin luopua.

Kaikkien tuomareiden kelpoisuusvaati-

muksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ainoana mahdollisena tutkintona. Euroopan unionin mukanaan tuomien säännösten myötä oikeustieteen kandidaatin kelpoisuus voidaan saavuttaa myös vastaavalla ulkomaisella tutkinnolla ja sen jälkeen suoritettavalla kelpoisuuskokeella. Tutkinnon ja Suomen kansalaisuuden lisäksi edellytetään oikeamielisyyttä, jolla hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoitetaan muun muassa sitä, että tuomarin ratkaisun tosiasialliset vaikutukset ja tausta-arvot ovat hyväksyttäviä ja vastaavat sitä, mitä tuomion perusteluissa sanotaan.

Hallituksen esityksessä kelpoisuusvaatimuksena korostetaan taidon merkitystä, jotta virkoihin aina nimitettäisiin haettavana olevan viran erityispiirteitä ajatellen paras hakija. Hallituksen esityksen mukaan tuomarilta vaadittavat taidot voidaan saavuttaa myös muussa lakimiesammattissa kuin tuomioistuimessa työskentelemällä. Tällaisina muina tehtävinä mainitaan esimerkiksi asianajajan, syyttäjän, yliopistotutkijan ja -opettajan sekä lainvalmistelijan tehtävät. Myös toimiminen kansainvälisissä tehtävissä sekä hallinto- ja lainvalvontatehtävissä voi antaa valmiuksia tuomarin tehtäviin. Esityksen mukaan on mahdollista, että tuomariksi nimitetään henkilö, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta tuomioistuintyöskentelystä.

Perehtyneisyydellä tarkoitetaan hakijoiden todellista tietämystä ja taitavuutta. Perehtyneisyyden voi osoittaa työn tuloksilla, tutkiminoilla, julkaisuilla tai muulla tavoin. Näkökulma on hallituksen esityksen mukaan siten hakijoiden tosiasiallisessa kyvyssä selviytyä viran vaatimuksista.

Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan lahjakkuutta, työkykyä, aloitteellisuutta, tuloksellisuutta, johtamiskykyä sekä lisäksi ammattieettisiä ominaisuuksia eli kykyä itsenäisten ratkaisujen tekemiseen, riippumattomuutta ja asennoitumista työhön.

Uusi nimitysmenettely on ollut käytössä jo lähes neljä vuotta. Lautakunnassa tehtiin nimitysesityksiä vuonna 2000 21, vuonna 2001 72, vuonna 2002 91 ja vuonna 2003 80. Vuoden 2001 nimitysesityksiin sisältyi virassa olleiden kuuden maa-oikeustuomarin ja seitsemän maa-oikeusinsinöörin nimittäminen käräjäoikeuksiin perustettuihin käräjä-

tuomarin (maa-oikeusasioiden vastuutuomari) ja maa-oikeusinsinöörin virkoihin. Vuoden 2002 nimitysesityksiin sisältyi Kemin ja Tornion käräjäoikeuksien yhdistämisen johdosta virassa olleiden neljän käräjätuomarin nimittäminen Kemi-Tornion käräjäoikeuden käräjätuomarin virkoihin.

Taulukoissa 1–3 on esitetty tuomarinvallintalautakunnassa vuosina 2000–2002 viraille tulleissa nimitysasioissa kunkin virkayppin virkojen määrä ja kaikkien hakijoiden keskimääräinen tuomioistuinpalvelun pituus.

Taulukko 1

Vuosi 2000	Keskim. tuomioistuinpalvelu vuosina
3 hovioikeudenlaamannia	27
6 hovioikeudenneuvosta	12
3 laamannia	26
11 käräjätuomaria	13
5 hallinto-oikeustuomaria	18
1 työtuomioistuimen presidentti	19

Taulukko 2

Vuosi 2001	Keskim. tuomioistuinpalvelu vuosina
4 hovioikeudenlaamannia	28
25 hovioikeudenneuvosta	22
1 laamanni	26
23 käräjätuomaria	13
2 hallinto-oikeuden ylituomaria	30
6 hallinto-oikeustuomaria	14
1 työtuomioistuinneuvos	14

Taulukko 3

Vuosi 2002	Keskim. tuomioistuinpalvelu vuosina
4 hovioikeudenlaamannia	26
23 hovioikeudenneuvosta	23
3 laamannia	24
40 käräjätuomaria	13
6 hallinto-oikeustuomaria	20

1 vakuutusylituomari	27
2 vanh. vakuutustuomaria	25
2 nuor. vakuutustuomaria	19
1 markkinaoikeuden ylituomari	21
4 markkinaoikeustuomaria	20

Vuoden 2001 taulukkoon ei ole otettu edellä mainittuja kiinteistönmuodostamislain (1182/2000) mukaisia nimittämisiä eikä vuoden 2002 taulukkoon Kemin ja Tornion käräjäoikeuksien yhdistämisestä aiheutuneita nimittämisiä. Vuoden 2002 taulukosta puuttuu yksi hallinto-oikeustuomarin virka, jonka kelpoisuusvaatimuksena ei ollut oikeustieteellinen tutkinto. Vakuutusylituomarin viran kuudesta ja markkinaoikeuden ylituomarin viran neljästä hakijasta on kummastakin otettu taulukkoon mukaan vain ne kaksi, joilla oli tuomioistuinkokemusta. Markkinaoikeustuomareiden virkojen 56:sta hakijasta on huomioitu kahdeksan, joilla oli tuomioistuin-kokemusta.

Muita kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olleita hakijoita on ollut kaikkina vuosina varsin vähän. Näistäkin osa työskenteli muussa oikeudenhoidossa. Vuonna 2000 käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien kaikkia oikeustieteellisen tutkinnon edellyttäviä tuomarin virkoja haki yhteensä 223 henkilöä, joista nimityshetkellä muita kuin tuomareita, esittelijöitä tai käräjäviskaaleita oli 22 (9 %). Vuonna 2001 vastaavat luvut olivat 332 ja 27 (8 %), vuonna 2002 417 ja 27 (6 %) ja vuonna 2003 255 ja 10 (4 %). Hallintotuomioistuimissa vastaavat luvut olivat vuonna 2000 46 ja 15 (33%), vuonna 2001 80 ja 19 (24 %), vuonna 2002 44 ja 5 (11 %) ja vuonna 2003 95 ja 16 (17 %). Nimitetyiksi tulleista oli vuonna 2003 kolme henkilöä, vuonna 2002 seitsemän henkilöä sekä vuosina 2001 ja 2000 ainoastaan yksi henkilö muussa kuin tuomioistuimen palveluksessa. Heistäkin joillakin oli taustavirka tuomioistuimissa.

Ennen nimityslainsäädännön uudistamista nimityskäytäntöä luonnehdittiin sanomalla, että tuomarinura on suljettu. Tällä tarkoitettiin, että tuomariksi nimitetään yleensä tuomioistuinlaitoksessa työskentelevä henkilö. Uudistuksen yhtenä tavoitteena oli tuomarinuran avaaminen. Selvityksessä perustuslakiuudistuksen toimeenpanosta (Perustuslain

seurantatyöryhmän mietintö, oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:7, s. 79) todetaan, ettei tämä tavoite ole toteutunut odotetulla tavalla ja virkoihin nimitetyt ovat edelleen olleet pääsääntöisesti jo pitkään tuomioistuimessa työskennelleitä. Eräänä syynä tähän pidetään selvityksessä sitä, että hakijoiden joukossa on vain harvoin muita kuin tuomioistuinjuristeja tai jos heitä on, heidän perehtyneisyytensä viran tehtäväälaan on ollut vähäinen.

Täydennyskoulutus

Opinnoilla, tuomioistuinharjoittelulla ja sen jälkeisellä työskentelyllä tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa saavutettua tietoa ja taitoa on ylläpidetty ja kehitetty täydennyskoulutuksen avulla. Täydennyskoulutuksen tehtävä on edistää peruskoulutuksessa saatujen tietojen täydentämistä ja ajantasais-tamista sekä uuden tiedon omaksumista. Sen tavoitteena on ammatillisten valmiuksien syventäminen sekä esimerkiksi joidenkin oikeudenalojen tai muiden työtehtävien erityis-kysymyksiin syventyminen. Täydennyskou-lutus voidaan nähdä myös toiminnan ja työmenetelmien kehittämisenä. Pyrkimyksenä on tällöin yhteistyön kautta kehittää organi-saation toimintaa.

Täydennyskoulutusta lakimiehille ovat järjestäneet pääasiassa oikeusministeriö sekä yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset tai oikeustieteelliset tiedekunnat. Oikeusministeriön tehtävänä onkin hallinnonalansa kehittämistä vastaavana viranomaisena osaltaan vastata tuomareille ja muille tuomioistuinlai-toksen lakimiehille järjestettävästä täyden-nyskoulutuksesta. Myös yksityiset yritykset järjestävät lakimiehille koulutusta.

Oikeusministeriö on järjestänyt tuomareille täydennyskoulutusta 1970-luvulta lähtien. Vuosittaisen koulutuksen määrä on asteittain noussut siten, että tuomareille on koulutusta nykyisin keskimäärin 250–300 päivää vo-dessa eri muodoissaan. Pelkästään ministeriön järjestämää koulutusta jokaiselle tuomarille on tarjolla keskimäärin noin kymmenen päivää vuodessa. Oikeusministeriön täyden-nyskoulutukseen ovat osallistuneet sekä tuomarit että muut tuomioistuinten lakimiehet. Myös muille henkilöstöryhmille on ollut tar-

jolla omaa täydennyskoulutusta.

Viime vuosikymmenellä täydennyskoulutus keskittyi suurelta osin uusien oikeudenkäyntimenettelyjen opiskeluun. Yleensä koulutus on suunniteltu siten, että se vastaa tuomareiden kunkin hetkistä koulutustarvetta. Tavoitteena on, että koulutusohjelmassa olisi tarjontaa kaikilta tuomarin ammatin edellyttämiltä osaamisalueilta.

Oikeusministeriö järjestää tuomareille koulutusta muun muassa prosessioikeudessa ja prosessinjohtotaidoissa ja niitä tukevilla aiheilla, kuten oikeuspsykologiassa, viestinnässä, vuorovaikutus- ja neuvottelutaidoissa, julkisuus- ja tiedotuskysymyksissä, rikos-, siviili- ja kansainvälisessä oikeudessa sekä hallinto-oikeuksien eri tehtäväalueiden mukaisilla oikeuden aloilla kuten vero-, ympäristö-, rakennus-, kunnallis- ja sosiaalioikeudessa. Oikeudellisten ja muiden tuomarin työtä tukevien aiheiden rinnalla tuotetaan johtamis- ja kielikoulutusta sekä tietotekniikkakoulutusta. Erilaisten uudistusten yhteydessä järjestetään kouluttajakoulutusta.

Oikeusministeriön keskitetysti järjestämässä koulutuksessa oli opettajista vuonna 2001 72 % yliopiston professoreita ja oikeustieteen tohtoreita, 20 % käytännön tuomareita sekä 8 % ministeriön omia virkamiehiä, lähinnä lainvalmistelijoita. Nämä prosenttiosuudet ovat pysyneet jokseenkin samoina.

Ministeriö on organisoanut ja rahoittanut tuomareiden täydennyskoulutusta monilla muillakin tavoilla. Euroopan unionin Robert Schuman-koulutusohjelman ja ministeriön rahoituksella Vaasan ja Turun hovioikeuspiireissä toteutettiin EY-oikeuden koulutusohjelmat. Vastaavanlaista koulutusta järjestivät myös oikeusministeriö ja Suomen Lakimiesliitto. Myös helmikuussa 2002 päätynyt Pohjois-Suomen tuomarikoulu oli vastaavalla tavalla organisoitua täydennyskoulutusta.

Pohjois-Suomen tuomarikoulu aloitti toimintansa Rovaniemen hovioikeuspiirin alueella vuoden 1999 alussa. Sen käytännön toteutuksesta vastasi Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta. Pohjois-Suomen tuomarikoulu oli kolmivuotinen, suunnitelmallinen tuomarikoulutusjärjestelmä, jonka koulutus oli luonteeltaan jatko- ja täydennyskoulutusta. Näistä kokeiluhankkeista saatiin hyödyllisiä kokemuksia muun muassa täydennyskou-

lutuksen ja jatkokoulutuksen yhteensovittamisesta.

Ministeriö on nykyisin myös mukana kansainvälisissä koulutusverkostoissa kuten eurooppalaisessa tuomari- ja syyttäjäkoulutusta järjestävän organisaation verkostossa *the European Judicial Training Network* (EJTN) sekä pohjoismaisessa tuomarikoulutusorganisaatiossa (SEND). Suomi on myös liittynyt *the Academy of European Law in Trier*-koulutusorganisaatioon jäseneksi. Yhteistyönäiden yhteisöjen kanssa mahdollistaa suomalaisen tuomareiden osallistumisen kansainvälisiin koulutustilaisuuksiin.

Tuomioistuimet ovat määrärahojensa puitteissa voineet hankkia koulutusta haluamiltan tahoilta sekä järjestää sitä itse.

Syyttäjien koulutus

Uutta tuomarikoulutusta suunniteltaessa on hyödyllistä tutustua myös syyttäjien ja asianajajien koulutukseen. Monissa maissa tuomareiden ja syyttäjien koulutus on ainakin alkuvaiheessa samanlainen.

Syyttäjien koulutuksesta vastaa valtakunnansyyttäjänvirasto. Apulaissyyttäjien harjoittelujärjestelmä käynnistyi vuoden 1999 alussa. Sen lähtökohtana on vuoden kestävä harjoittelu, joka toteutetaan valtakunnansyyttäjän kullekin vuodelle vahvistaman tavoite-, periaate- ja koulutusohjelman mukaisesti.

Harjoittelujärjestelmän tavoitteena on antaa syyttäjän tehtäviin valmentavaa koulutusta ja ohjausta, edellytykset arvioida apulaissyyttäjän kyvykkyyttä rekrytoitua vakituisesti syyttäjälaitokseen, olla osa nousujohteista syyttäjänuraa, mahdollistaa kihlakunnansyyttäjien keskittyminen vaativampiin syyteasioihin ja olla apulaissyyttäjän kannalta monipuolinen ja kehittävä siinäkin tapauksessa, että hän ei hakeutuisi vakituisesti syyttäjälaitokseen. Harjoittelujärjestelmän tavoitteena ei ole sulkea syyttäjänuraa muissa lakimiestehtävissä toimivilta eikä järjestelmää ole luotu pelkästään syyttäjälaitoksen omia tarpeita varten, vaan myös esimerkiksi asianajajiksi tai tuomareiksi aikovilla lakimiehillä on apulaissyyttäjänä mahdollisuus saada kokemusta syyttäjän tehtävistä.

Apulaissyyttäjien virat on sijoitettu pääosin yhteistoiminta-alueittain 18 paikalliseen

syyttäjäyksikköön, joiden päälliköt valitsevat apulaissyöttäjät yhden vuoden pituiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen. Apulaissyöttäjälle nimetään vastuullinen ohjaaja, jonka tehtävänä on huolehtia apulaissyöttäjän kouluttamisesta ja ohjaamisesta sekä seurata ja valvoa tämän valmiuksien kehittymistä. Ohjaajana toimii kihlakunnansyyttäjä. Harjoittelujärjestelmä on luonteeltaan työssä oppimista, joten pääasiallinen koulutusvastuu on paikallisyksiköissä. Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää apulaissyöttäjille noin kymmenen koulutuspäivää vuodessa.

Harjoittelun lopussa järjestetään vaativa kirjallinen ja suullinen loppukoe. Harjoittelun menestyksellisesti läpäisseelle apulaissyöttäjälle annetaan todistus suoritetusta harjoittelusta. Siinä hänen todetaan olevan "Syyttäjäksi kelpoinen". Harjoittelujärjestelmän läpikäyneiden lakimiesten sijoittumista syyttäjälaitokseen sekä myös muihin lakimiestehtäviin esimerkiksi tuomioistuinlaitoksessa ja asianajotoimistoissa pyritään helpottamaan siten, että valtakunnansyyttäjänviraston pitämään "Syyttäjäpankkiin" otetaan harjoittelun suorittaneita ja sen lisäksi vähintään vuoden määräaikaisena kihlakunnansyyttäjänä toimineita lakimiehiä.

Jonkin verran työkokemusta hankkineille syyttäjille on tarjolla peruskoulutusohjelma, joka on jaettu kuuteen viikon pituiseen jaksoon. Syyttäjille järjestetään myös jatkokoulutusta esimerkiksi erilaisista rikollisuuden lajeista.

Vuonna 2000 aloitettiin tiettyihin rikostyyppisiin erikoistuvien avainsyyttäjien toiminta. Taustalla on tarve syyttäjälaitoksen sisäiseen erikoistumiseen. Avainsyyttäjät voivat toimia oman alansa kouluttajina ja tietolähteinä muille syyttäjille.

Asianajajien koulutus

Asianajajaksi hyväksymisen edellytykset määritellään laissa asianajajista (496/1958) ja oikeusministeriön päätöksessä yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta (191/1959). Asianajajaksi hyväksyttävän on muun muassa oltava suorittanut tuomarin virkaa varten säädetyt opinnäytteet, saavuttanut asianajajan toimessa tarvittavan taidon ja käytännöllisen kokemuksen toimimalla vä-

hintään neljän vuoden ajan oikeudenhoidon alalla tai siihen verrattavissa oikeustieteellistä koulutusta edellyttävissä tehtävissä. Työskentelyn on pitänyt kestää vähintään kaksi vuotta asianajajan apulaisena, julkisena oikeusavustajana tai itsenäisenä asianajotehtävien hoitajana tai muussa sellaisessa toimessa, jossa hän on vastaavassa määrin hoitanut asianajotehtäviä. Asianajajaksi haluavan on myös suoritettava erityinen tutkinto. Asianajajaksi hyväksymisen edellytyksistä silloin, kun henkilöllä on ammattipätevyys asianajajan toimen harjoittamiseen jossakin muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, on laissa omat säännöksensä.

Asianajajaliitto on hyväksytyt Asianajajien täydennyskoulutusta koskevat ohjeet 1995 ja vahvistanut 1998 koulutusohjelman. Asianajajaliiton ohjeiden mukaan asianajajan tulee vuosittain osallistua ammatilliseen jatkokoulutukseen vähintään kolmen päivän ajan. Koulutukseen osallistumista ei kuitenkaan valvota ja se on käytännössä asianajajien vapaaehtoisuuden varassa.

Suomen Asianajajaliiton asettama työryhmä antoi toukokuussa 2000 selvityksen "liiton jatkokoulutuksen organisoimiseksi". Työryhmän mietinnössä edellä mainittua niin sanottua kouluttautumisvelvoitetta pidetään minimivaatimuksena jokaiselle asianajajalle. Jatkokoulutuksen osalta työryhmä asetti tavoitteeksi seuraavat asiat. Koulutuksen organisaation tulee olla pysyvä ja koulutuksen jatkuvaa sekä pitkällä aikavälillä suunniteltua ja pelkästään asianajajien tarpeista lähtevää. Koulutuksen tulee olla edullista siihen osallistuville eikä se saa aiheuttaa merkittäviä kustannuksia eikä työtä Asianajajaliitolle. Edelleen koulutuksen tulee olla helposti tavoitettavaa sekä laadukasta ja syventävää. Jatkokoulutusta on toteutettu yhteistyössä yliopistojen kanssa. Näin järjestetään neljä päivän mittaista koulutustapahtumaa keskimäärin viidellä paikkakunnalla. Tämän lisäksi Asianajajaliitto itse järjestää muutamia koulutustapahtumia vuosittain.

1.2. Kansainvälinen kehitys

Yleistä

Tuomarikoulutustyöryhmän julkaistuun

mietintöön (oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:6) sisältyy eri maiden tuomarikoulutusjärjestelmien kansainvälinen vertailu. Seuraavassa on esitetty eräitä yleisiä huomioita muiden maiden tuomarikoulutuksesta ja selostettu Ruotsin koulutusjärjestelmää uudistushankkeineen.

Länsi-Euroopassa on käytössä kaksi pääasiallista tuomareiden rekrytointimallia. Osassa maita varsinaista tuomarikoulutusta ei ole järjestetty, vaan tuomarit valikoidaan kokeneiden lakimiesten, usein asianajajien, joukosta. Näin tehdään esimerkiksi Norjassa ja Englannissa. Yleisemmin käytössä olevan mallin mukaisesti tuomarit rekrytoidaan pääosin erityisen tuomarikoulutuksen suorittaneiden henkilöiden piiristä. Näin menettelevät esimerkiksi Espanja, Italia ja Ranska. Myös välimalli on mahdollinen. Alankomaissa noin puolet tuomareista valikoidaan tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta ja puolet niistä, jotka ovat osallistuneet tuomarikoulutukseen.

Kansainvälinen vertailu osoittaa myös, että useimmissa maissa tuomarikoulutuksesta vastaa itsenäinen toimielin. Viime vuosina pohjoismaihin on perustettu riippumattomia tuomioistuinvirastoja. Keski-Euroopassa riippumattomia tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisia on ollut jo kauemmin.

Euroopan sisäisen oikeudellisen yhteistyön kasvun ja tuomioistuinorganisaatioiden riippumattomuutta korostavan kehityksen myötä tuomarikoulutuksen merkityksen voidaan sanoa entisestään kasvaneen Euroopan maissa.

Ruotsin koulutusjärjestelmä

Oikeusministeriön toimeksiannosta tehtiin syksyllä 2003 selvitys (hovioikeudenneuvokset Jorma Latvala, Tuomas Nurmi ja Olavi Snellman) Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan hovioikeuksien erilaisen henkilöstörakenteen syistä. Selvityksen mukaan Suomi ja Ruotsi sekä toisaalta Tanska ja Norja muodostavat pohjoismaisen oikeuskulttuurin kaksi paria, joista edellinen on saanut vaikutteita etelän ja idän suunnasta ja jälkimmäinen lännestä, anglo-amerikkalaisesta oikeuskulttuurista. Merkittävin piirre Suomen ja Ruotsin kohdalla oli, että molempien maiden yli-

oikeuksissa on esittelijöitä sekä Ruotsissa nykyään myös asian valmistelijoita. Vastavaa henkilökuntaa ei ole Norjassa eikä Tanskassa. Lähtökohdat Suomessa ovat pitkälti samankaltaiset Ruotsin kanssa.

Ruotsissa on koulutusjärjestelmä tuomarinuralle haluavilla (*domarbana*). Se on järjestetty samojen periaatteiden mukaan sekä yleisiin tuomioistuimiin että hallintotuomioistuimiin aikoville. Oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja hyväksytyt auskultointi (*notariemeritering*) alioikeudessa ovat edellytyksenä varsinaiselle tuomarikoulutukselle. Auskultointi voidaan suorittaa käräjäoikeudessa (*tingsrätt*), läänioikeudessa (*länsrätt*) tai molemmissa ja se kestää kaksi vuotta. Siinä aikana notaarit hankkivat kokemusta avustamalla tuomareita, valmistelemalla asioita ja työskentelemällä kirjaamisasioiden parissa. Harjoittelun päätyttyä notaarit saavat todistuksen arvosanoineen.

Auskultoinnin jälkeen tuomarin uralle aikova hakeutuu hovi- tai kamarioikeuteen harjoitteluvirkaan (*fiskalsaspirant*) vähintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Mikäli harjoittelija suoriutuu tehtävästä, hänet määrätään viskaaliksi (*fiskal*). Tämän jälkeen seuraa kaksivuotinen työskentely käräjäoikeudessa tai läänioikeudessa.

Viskaalivaiheen jälkeen tuomarinuralle aikova toimii jäsenenä (*adjungerad ledamot*) hovioikeudessa tai kamarioikeudessa. Tämä vaihe kestää vähintään yhdeksän kuukautta, jonka jälkeen hänet nimitetään hovioikeuteen tai kamarioikeuteen asessoriksi ja hän voi hakea vakituista tuomarin virkaa.

Muodollisen tuomarikoulutuksen lisäksi tuomioistuinvirasto (*Domstolsverket*) tai yksittäiset tuomioistuimet järjestävät koulutusta. Niin sanotut tuomarikurssit ovat esimerkiksi tuomioistuinviraston järjestämiä ja on suunnattu tuomarikoulutuksen jo suorittaneille. Edelleen ylioikeudet järjestävät erityistä koulutusta harjoittelijoille.

Ruotsin kehittämishanke

Ruotsissa tuomareiden rekrytointia ollaan kehittämässä edelleen. Kesäkuussa 2001 tähän tehtävään asetettiin selvitysmies, silloinen oikeuskansleri Hans Regner, joka jätti ehdotuksensa joulukuussa 2003 (SOU

2003:102). Hänen tehtäväkseen annettiin tehdä ehdotus muutoksiksi, joiden mukaan tuomioistuimiin saataisiin vastaisuudessakin taitavimmat ja sopivimmat lakimiehet. Tehtävään sisältyi sen selvittäminen, tarvitaanko edelleen tuomarikoulutusta.

Nykyisen järjestelmän etuna selvitysmies pitää sitä, että nuoret juristit voivat saada kokemusta ja tietoa tuomarintehtävän luonteesta. Hän ei kuitenkaan katso, että tuomitsemistoiminta vaatisi perinteisen tuomarikoulutuksen suorittamista. Puute voidaan korjata siten, että vastanimitetyille tuomarille tarjotaan perehdyttämiskoulutusta. Kokeneet lakimiehet, joilla on oikeanlaiset henkilökohtaiset ominaisuudet ja joille tarjotaan edellä mainittua koulutusta, pystyvät suhteellisen pian toimimaan hyvin tuomareina.

Tuomioistuimissa tulisi myös olla henkilöstöä, joka voisi keventää tuomareiden työtä. Näin lisättäisiin tehokkuutta. Ammattitaitoinen valmisteluhenkilöstö mahdollistaisi tuomareiden omistautumisen itse tuomitsemistyöhön. Käräjäoikeuksissa valmisteluhenkilöstön kantajajoukon muodostaisivat tuomioistuinsihteerit ja käräjänotaarit. Läänioikeuksissa pitäisi lisäksi olla valmistelijoina vakinaisia läänioikeudenviskaaleja. Käräjäoikeuksissa vastaavat valmistelijat olisivat nimikkeeltään kärjäviskaaleita. Hovioikeuksissa ja kamarioikeuksissa valmistelijoina toimisivat vastaisuudessa vakinaiset esittelijät. Kun lakimiehiä olisi palkattu juuri valmistelutehtäviin, lisäksi se jatkuvuutta ja pysyvyyttä hovioikeuksien ja kamarioikeuksien valmisteluorganisaatioissa, mikä voisi myös parantaa työn laatua. Pidempi palvelusaika esittelijänä mahdollistaisi tietojen syventämisen ja erikoistumisen eri alueille.

Tuomioistuinharjoittelu säilytettäisiin edelleen, mutta se ehdotetaan lyhennettäväksi puoleentoista vuoteen. Mahdollisuuksia yhdistää tuomioistuimessa tapahtuva notaarikoulutus muuhun viranhoitoon pitäisi laajentaa.

Selvityksessä todetaan edelleen, ettei nykyinen vakinaisten tuomareiden täydennyskoulutuksen määrä ole riittävä. Tulevaisuudessa tulisi myös koulutuksen suunnitelmallisuutta lisätä. Tuomioistuinvirasto hallinnoisi ja järjestäisi suuren osan koulutuksesta vastaisuudessakin. Tuomareilla tulisi olla

ratkaiseva vaikutus siihen, miten koulutus järjestettäisiin ja mitä se sisältäisi. Nykyinen koulutusneuvosto voisi tuoda tuomareiden näkökulmaa esiin näissä kysymyksissä. Koulutusta järjestettäisiin myös tuomioistuinten valmisteluhenkilöstölle.

1.3. Nykytilan arviointi

Tuomioistuimille ja tuomareille asetetut vaatimukset

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin lähtökohdat sisältyvät perustuslain 21 §:ään. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tämä on säädetty julkisen vallan tehtäväksi.

Edellä mainittu perusoikeus sisältää samalla lainkäytön laatuvaatimuksen. Oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien merkityksen korostuksessa tuomioistuimiin kohdistuu aikaisempaa enemmän odotuksia, joihin tuomareiden tulee pystyä vastaamaan.

Joulukuussa 2003 mietintönsä jättänyt tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (komiteanmietintö 2003:3) on pohtinut laajalaisesti tuomioistuinten asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Sen mukaan tuomioistuinlaitoksen haasteita ovat toimintaympäristön muutokset, kuten väestön ikääntyminen, ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvu ja väestön alueellisen keskittymisen jatkuminen. Tietoyhteiskuntakehitykselläkin on vaikutuksensa tuomioistuimiin. Suuria muutoksia ovat merkinneet myös kansainvälistyminen ja Euroopan yhdentyminen.

Kansainvälistyminen on vaikuttanut erittäin merkittävästi tuomarin työhön. Suomalaisilla tuomareilla tulee olla valmiudet Euroopan unionin lainsäädännön ja oikeuskäytännön soveltamiseen. Tuomioistuimet joutuvat tulkitsemaan EY-säädösten ja kansallisten säädösten suhdetta. Samoin ne voivat joutua suorittamaan vastaavanlaista arviointia kansallisten säädösten ja ihmisoikeussopimusten välillä. Euroopan ihmisoikeusso-

pimuksen säännökset ovat Suomessa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä Suomen liittyttyä ihmisoikeussopimukseen vuonna 1990. Sopimuksen sisällön lisäksi tuomioistuimen on tunnettava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö.

Euroopan yhdentyminen vaikuttaa myös oikeudellisiin käytäntöihin siten, että esimerkiksi liike-elämässä omaksutaan malleja eri maista. Tulevaisuudessa oikeusturvan antaminen edellyttäneekin, että kansallisilla tuomioistuimilla on valmiudet saada helposti ja nopeasti tietoa muista oikeusjärjestelmistä.

Oikeudellistumisella sanotaan myös olevan vaikutusta tuomioistuinten toimintaan. Tällä tarkoitetaan paitsi säädösten määrän lisääntymistä, myös sitä, että yhä uusia elämänalueita säännellään. Uusia ilmiöitä esimerkiksi tekniikan ja talouden alueella on tullut sääntelyn piiriin. Kehitys synnyttää uusia pitkälle erikoistuneita aloja, joiden oikeudelliset suhteet vaativat erityisiä järjestelyjä. Esimerkteinä voidaan mainita rahoitusmarkkinoiden uudenlaiset sopimussuhteet tai immateriaali-oikeudelliset kysymykset. Uudenlaisten riitojen ratkaiseminen vaatii erityisalan syvällistä tuntemusta. Näin tuomioistuimet ovat saaneet uudenlaisia asioita käsiteltäväkseen ja joutuvat samalla vastaamaan uusiin haasteisiin.

Myös oikeuden sisältö on muuttunut siten, että oikeuteen on tullut kokonaan uusia aloja. Kotimaisten oikeuslähteiden rinnalle on tullut kansainvälisiä oikeuslähteitä. Säädosvaltaa siirtyy yhä enemmän kansainväliselle tasolle ja sisällöltään säädökset koskevat aiempaa useammin Suomea laajempaa aluetta. Kaikki tämä vaikeuttaa tuomioistuimen ja tuomarin työtä.

Viime vuosikymmenellä tuomioistuinlaitosta uudistettiin perusteellisesti useita kertoja. Riita- ja rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyt samoin kuin hovioikeusmenettely ja hallintolainkäyttö uudistettiin. Sekä käräjäoikeudessa että hovioikeudessa menettely jakaantuu valmisteluun ja pääkäsitelyyn, joka on suullinen, välitön ja keskitetty. Hovioikeuksissa muutos oli erityisen suuri, koska aikaisemman lähes pelkästään kirjallisen menettelyn rinnalle tulivat suulliset pääkäsitelyt. Myös hallinto-oikeuksissa uusi laki lisäsi menettelyn suullisuutta.

Uudet menettelysäännökset vaativat tuomareilta myös uudenlaisia valmiuksia, kun tuomarin tehtävät ovat muuttuneet. Tuomarin on johdettava valmistelua aktiivisesti ja tehokkaasti ja riita-asian valmistelussa pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asia. Asian suullinen käsittely edellyttää hyvää suullista ilmaisutaitoa ja monipuolista havaintokykyä. Prosessinjohtaminen edellyttää lisäksi hyvää yhteistyökykyä.

Myös aineellinen lainsäädäntö on viime vuosikymmeninä uudistunut paljon. Muutokset tapahtuvat nykyisin aikaisempaan lyhyemmin väliajoin. Nykyisin tarjolla oleva täydennyskoulutus ei aina ole ollut riittävää. Tuomioistuimissa onkin jo pitkään koettu, että asiat ovat tulleet entistä vaikeammiksi ratkaista. Odotettavissa on, että vaatimukset henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon suhteen tulevat jatkossakin kasvamaan.

Vuosina 1992—1995 otettiin myös tuomioistuimissa käyttöön tulosohjaus, jonka kehittämistä on jatkettu koko 1990-luvun ajan. Tuomioistuinten hallintoa ja johtamista on kehitetty julkishallinnon yleisten kehityslinjien mukaisesti ottamalla kuitenkin huomioon tuomioistuinlaitoksen erityisasema. Kehitys on vaatinut paitsi tuomareilta koko tuomioistuinlaitoksen henkilöstöltä uudenlaisia asennoitumista työskentelyyn.

Kansalaisten odotukset ylipäänsä kaikkea viranomaistoimintaa kohtaan ovat lisääntyneet ja tulleet vaativimmiksi. Syitä tähän ovat yleinen koulutustason nousu ja median kasvanut kiinnostus oikeuslaitoksen toimintaan. Tuomioistuinten asiakkaat odottavat entistä parempaa palvelua, aktiivista vuorovaiikutusta ja mahdollisuutta osallistua oman asiansa käsittelyyn sekä hyvin perusteltua ratkaisua. Vaikka ensisijainen pyrkimys onkin tuottaa mahdollisimman hyviä ratkaisuja, myös oikeudenkäyntimenettelyn laatuun on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota. Edellä mainitut seikat lisäävät vaatimuksia tuomareiden työtä kohtaan.

Hyvän tuomarin ominaisuuksia käsitellään tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä (s.333). Sen mukaan tuomarilta vaadittavia perustavaa laatua olevia henkilökohtaisia ominaisuuksia ovat oikeamielisyys ja itsenäisyys. Kaikille tuomareille yhteiseksi osaamisen ydinalueeksi komitea määrittää

kyvyn tunnistaa ja analysoida oikeudellisia ongelmia, hankkia ongelmien ratkaisemiseksi tarvittava tieto, ratkaista asia sekä ilmaista selkeästi ratkaisun lopputulos ja siihen johtaneet syyt. Komitean mukaan koulutuksella voidaan varmistaa, että työntekijöiden ydinosaaminen on riittävä. Myös ominaisuuksia voidaan jossain määrin kehittää koulutuksella. Mietinnössä todetaan, että ydinosaamisalueet ovat sellaisia, että niitä voi hyvin oppia ja kehittää muuallakin kuin tuomioistuineläytöksen palveluksessa.

Tuomioistuinten riippumattomuus

Tuomioistuimille keskeistä on niiden riippumattomuus. Perustuslain 3 §:ssä, jossa käsitellään valtiojärjestyksen perusteita, todetaan muun muassa, että tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Myös monissa kansainvälisissä sopimuksissa edellytetään tuomioistuinten riippumattomuutta. Riippumattomuuden keskeisenä sisältönä on, etteivät mitkään ulkopuoliset tahot saa vaikuttaa tuomitsemistoimintaan. Riippumattomuus ei merkitse sitä, että tuomioistuimet olisivat sivussa muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Voidakseen antaa lainsäädännön edellyttämää oikeusturvaa niiden on seurattava yhteiskunnan kehitystä ja oltava selvillä kansalaisten oikeusturvaodotuksista. Näiden odotusten ja yhteiskunnassa käytävän arvokustelun huomioon ottaminen ei merkitse riippumattomuuden menetystä. Riippumattomuus edellyttää siis tuomarilta hyvää itsetuntoa ja korkeita ammattivalmiuksia. Tuomarin aseman itsenäisyyden yhtenä takaajana on korkea ammattitaito.

Yhdistyneet Kansakunnat hyväksyi vuonna 1985 tuomarien riippumattomuuden perusperiaatteet (*Basic Principles on the Independence of the Judiciary*). Euroopan neuvoston ministerikomitean vuonna 1994 hyväksymässä tuomarien riippumattomuutta, tehokkuutta ja roolia koskevassa suosituksessa No.R (94) 12 (*Recommendation of the Committee of Ministers on the independence, efficiency and role of judges*) on käsitelty muun muassa tuomarien riippumattomuuden kunnioittamista ja koulutuksen asianmukaista järjestämistä. Euroopan neuvostossa on vuonna 1998 hyväksytty Eurooppalainen pe-

ruskirja tuomarien ohjesäännöistä (*European Charter on the statue for judges*). Myös se koskee muun muassa tuomareiden valintaa ja koulutusta. Kansainvälisen tuomariliiton jäsenyhdistysten vuonna 1999 hyväksymä tuomarin yleismaailmallinen peruskirja (*the Universal Charter of the Judge*) korostaa tuomarin itsenäisyyttä.

Tuomariksi hakeutuminen

Tuomarin tehtäviin on usein päädytty sen jälkeen, kun tuomioistuinharjoittelu on suoritettu ja nuorelle lakimiehelle on avautunut mahdollisuus ottaa vastaan esimerkiksi kärjätuomarin tai esittelijän sijaisuus. Sijaisuudet ovat seuranneet toisiaan ja näin on kertynyt tuomarin tehtäviin valmentavaa kokemusta. Käytännössä kokemuksen hankkiminen erilaisista työpaikoista ei ole useinkaan ollut mahdollista. Tämän vuoksi auskultointinsa päättänyt ei ole läheskään aina tehnyt todellista valintaa myöskään yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten välillä.

Tuomareiksi on nimitetty lähes yksinomaan tuomioistuimessa työkokemuksensa hankkineita. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisia hakijoita ei ole juurikaan ollut. Tähän on saattanut vaikuttaa tietoisuus siitä, että tuomioistuinokokemuksella on huomattava merkitys nimitystilanteessa. Virkoihin hakijoina on säännönmukaisesti erittäin kokeneita esittelijöitä, joten "ulkopuolisten" mahdollisuudet menestyä virantäytössä ovat olleet heikot. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisilla ei ole olemassa järjestettyä mahdollisuutta hankkia haluamaansa kokemusta oikeuslaitoksesta. Tuomarinura ei olekaan nimityslainsäädännön uudistamisesta huolimatta avautunut. Tuomareiden koulutuksen ja rekrytoinnin tulisi tukea nykyistä enemmän tavoitetta saada tuomareiksi paras mahdollinen tuomariaines.

Tuomioistuinharjoittelu

Tuomioistuinharjoittelua ja sen jälkeistä työskentelyä tuomioistuimissa on pidetty hyvänä kouluttautumisena tuomarin tehtäviin. Tuomioistuinharjoittelu onkin kehittynyt merkittävästi alioikeusuudistuksen jälkeen, kun tehtävän koulutuksellista luonnetta on korostettu säädöksissä ja notaarin toimivaltaa

on porrastettu kulloistenkin taitojen mukaiseksi. Nykyinenkään auskultointi ei täytä tuomarin viran edellyttämiä koulutuksellisia vaatimuksia. Kun harjoittelu on yleisluonteista ja tarkoitettu kaikille lakimiehille, sitä ei ole voitu kehittää riittävästi niin, että sen avulla valmentaudutaan erityisesti tuomarin tehtäviin. Auskultoinnin sisältö on epäyhtenäistä eri tuomioistuimissa. Kun säädösten lisäksi ei ole muuta ohjeistusta, tuomioistuimet ovat voineet päättää sisällöstä varsin vapaasti.

Esimerkiksi tuomioistuinharjoittelijoiden ohjaus on voitu järjestää hyvinkin eri tavoin. Joissakin kärjäoikeuksissa harjoittelijalle on nimetty vastuutuomari, mutta usein ohjaus on jäänyt kokemattomien notaaritovereiden tehtäväksi. Joissakin tuomioistuimissa auskultantit ovat kokeneet joutuneensa tekemään kovin yksipuolisia tehtäviä, esimerkiksi liikaa kiinteistöasioita. Myös työmäärä on toisinaan koettu niin suureksi, ettei varsinaiselle kärjäoikeuden toimintaan perehtymiselle ole jäänyt aikaa.

Tuomioistuinharjoittelun kautta saatava oppi tuomioistuinlaitoksesta rajoittuu vain kärjäoikeuksien toimintaan. Siinä ei saada kokemusta hallintotuomioistuimen toiminnasta eikä monista muista oikeudenhoidon alueista. Harjoitteluun pääsemiseksi ei ole järjestetty keskitettyä hakua, minkä vuoksi valikoituminen auskultantiksi on jonkin verran sattumanvaraista. Harjoittelijoiden arviointia ei ole järjestetty.

Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa

Tuomioistuinharjoittelun jälkeisessä esittelijänä tai määräaikaisena tuomarina toimimisessa puutteena on se, että kysymys on pääasiassa työnteosta eikä siihen sisälly juurikaan koulutuksellisia elementtejä. Viskaalin työn ohjaamiseen vaikuttaa hovioikeuden työtilanne samoin kuin se, miten motivoituneita osaston tuomarit ja vanhemmat esittelijät ovat uusien viskaaleiden opastamiseen. Usein tämä koetaan "ylimääräisenä" työnä muutenkin suuren työtaakan lisäksi. Vaikka viskaali saakin palautetta työn kautta, se voi olla sattumanvaraista ja vaihdella osastoittain ja tuomioistuimittain paljonkin. Hallinto-

oikeuksissakin asiamäärät ovat nousseet ja ongelmat niissä ovat samanlaiset.

Kärjäviskaaleiden virkojen suunniteltiin syventävän tuomioistuinharjoittelun aikana opittuja taitoja. Tätä tehtävää ne eivät ole täyttäneet. Kärjäviskaalin virkaa ei ole pidetty osana tuomarinuraa. Syynä on ollut ainakin virkojen vähäinen määrä ja se, että kärjäviskaalin tehtävät ovat olleet selkiintymättömiä. Käytännössä kärjäviskaalin määrääkaiseen virkasuhteeseen nimitetään usein juuri tuomioistuinharjoittelunsa päättäneitä henkilöitä. Niihin on nimitetty myös henkilöitä, jotka ovat toimineet esimerkiksi esittelijän tai kärjätuomarin sijaisena ja joilla on siten pitkä ja monipuolinenkin työkokemus.

Esittelijän ja kärjäviskaalin työssä voi hankkia arvokasta tuomarin tehtävässä tarvittavaa kokemusta. Työura ei kuitenkaan saisi jäädä kovin yksipuoliseksi, vaan kokemusta tulisi voida hankkia muistakin oikeudenhoidon tehtävistä.

Täydennyskoulutus

Tuomareille on järjestetty runsaasti täydennyskoulutusta, ja siihen ovat voineet osallistua myös tuomioistuinten muut lakimiehet kuin tuomarit. Täydennyskoulutuksena tarjottava omavalintainen kurssitarjonta ei kuitenkaan ole muodostanut riittävän yhtenäistä kokonaisuutta tuomarin tehtävissä tarvittavien taitojen kannalta. Täydennyskoulutus perustuu vapaaehtoisuuteen, minkä vuoksi siihen hakeutuminen on epätasaista. Koulutus ei aina tavoita niitä lakimiehiä, joiden ammattitaidolle se olisi tarpeen.

Pätevöityminen tuomarin tehtäviin nykyisellä tavalla tuomioistuinharjoittelun ja työssä oppimisen kautta on suunnittelematonta. Kun hakeutuminen tuomarinuralle on sattumanvaraista, ei näin pystytä vastaamaan kaikkiin niihin haasteisiin, joita tuomarikunnalle tänä päivänä asetetaan. Pelkästään täydennyskoulutuksen avulla puutetta ei voida korjata. Virkaan valmistavan koulutusjärjestelmän puuttuessa tuomareiden osaamislähtökohdat ovat erilaiset. Yhtenäinen perusosaaminen antaisi myös täydennyskoulutukselle entistä paremmat lähtökohdat. Nykyisen täydennyskoulutuksen määrää tulee nostaa, että kaikki tuomarit pääsevät osallisiksi tuo-

marin ammatin kannalta keskeisestä tuomarikoulutuksesta.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Nykyajan oikeusvaltio ja toimintaympäristön muutokset asettavat suuria haasteita tuomareiden ammattitaidolle. Tuomioistuinten tulee nyky-yhteiskunnassa olla helposti lähestyttäviä ja luotettavia sekä henkilöstön tiedoiltaan ja taidoiltaan korkeatasoista. Tuomioistuimissa tarvitaan aikaisempaa enemmän syvällistä perehtyneisyyttä uudenslaisiin oikeudellisiin ongelmiin. Tarkoituksena on kehittää tuomariksi pyrkivien ja jo nimitettyjen tuomareiden koulutusta niin, että tuomarit voisivat vastata nykyistä paremmin yhteiskunnan ja tuomioistuinlaitoksen heille asettamiin vaatimuksiin. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa tuomareista merkittävä osa nimitettäisiin tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta.

Uudistuksella pyritään turvaamaan se, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa on tuomareita, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät ominaisuudet. Tämä edellyttää, että tuomarin ammatti koetaan mielenkiintoiseksi ja tavoiteltavaksi. Tuomarin ammatin houkuttelevuutta voidaan arvella lisäävän yleinen arvostus, asema, palkkaus, itsenäisyys ja riippumattomuus samoin kuin työn mielenkiintoisuus ja haastavuus. Tuomarikoulutuksen ja mahdollisuuden riittävään ja laadukkaaseen täydennyskoulutukseen uran aikana voidaan arvioida lisäävän kiinnostusta ammattia kohtaan.

Ehdotuksen tarkoituksena on saada aikaan suunnitelmallinen kouluttautumismahdollisuus koko tuomioistuinlaitoksen, yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten tuomareille ja tuomarinuraa suunnitteleville. Tavoitteena on tarjota tuomarikoulutukseen tuleville mahdollisuus hankkia monipuolinen kuva oikeuslaitoksen toiminnasta sekä huolehtia siitä, että

tuomariksi nimitetty saa tarvitsemansa koulutuksen tuomarin työhön ja asemaan. Merkittävä osa tuomarin ammattitaidosta kertyisi myös niistä työtehtävistä, missä koulutettava työskentelisi paitsi harjoittelunsa aikana myös ennen ja jälkeen harjoittelun.

Monissa eri yhteyksissä on todettu, että nykyinen tuomarinura on sulkeutunut ja se pitäisi saada avoimemmaksi. Tavoitteena on pidetty, että liikkuvuus eri lakimiesammattien ja tuomioistuinsektoreiden välillä lisääntyisi ja tuomarinuralle aikovilla olisi erilaisia kokemustaustoja. Onkin toivottavaa, että tuomarikoulutuksen myötä tuomareiksi hakeutuisi tulevaisuudessa myös henkilöitä, jotka ovat hankkineet työkokemuksensa muualla kuin oikeuslaitoksessa, mutta kuitenkin tuomioistuintyötä ajatellen merkittävältä oikeudenalalta. Harjoittelujärjestelmää suunniteltaessa tulisi pyrkiä siihen, että se houkuttelisi harjoittelijoita myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Tämän lisäksi osa tuomareista nimitettäisiin avoimelta uralta ilman, että he olisivat suorittaneet harjoittelua. Tavoite tuomarinuran avaamisesta on yhdenmukainen neljä vuotta sitten uudistetun tuomareiden nimitysjärjestelmän kanssa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puitelaki, jossa säänneltäisiin tuomarikoulutuksen keskeiset suuntaviivat. Harjoittelun ja täydennyskoulutuksen sisältöjen käytännön kehittämistä vastaisi tuomarikoulutuslautakunta oikeusministeriön avustamana. Koulutusjärjestelmän aloittamisen jälkeen tulisi seurata ja arvioida, miten hyvin asetetut tavoitteet toteutuvat. Seurannan sisältö, muoto ja kesto pitäisi suunnitella erikseen. Suunnittelutyössä samoin kuin arvioinnin toteuttamisessa tulisi käyttää riittävää asiantuntemusta.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Ehdotettava tuomarikoulutus rakentuisi harjoittelusta oikeudenhoidossa sekä tuomareiden perehdyttämis- ja täydennyskoulutuksesta. Henkilökohtainen koulutusohjelma koostuisi työssä harjoittelusta. Tuomarin työtä varten harjoiteltaisiin niin monessa työpaikassa kuin koulutettavan aikaisempi työura ja koulutettavan sekä tuomarikoulutuslautakunnan yhteinen näkemys edellyttäisi. Käytännön työharjoittelun kesto siis vaihtelisi. Har-

joittelijalle järjestettäisiin asianmukainen ohjaus ja häntä arvioitaisiin koko harjoittelun ajan.

Kullekin harjoittelijalle vahvistettaisiin hakemuksesta henkilökohtainen opintosuunnitelma, jossa vahvistettaisiin harjoittelun sisältö, harjoittelun suunniteltu aikataulu ja suoritusjärjestys. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla mahdollistettaisiin harjoittelusta tarvittava joustavuus sekä harjoittelun etenemisen seuranta.

Tuomarikoulutuslautakunta seuraisi harjoittelun opetuksellisen luonteen toteutumista. Lautakunta olisi uusi viranomainen, joka toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi toiminnassaan oikeusministeriöstä riippumaton. Lautakunta laatisi ja hyväksyisi itse oman työjärjestyksensä. Tuomarikoulutuslautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kaksi jäsentä olisivat tuomareita. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien ja asianajajien edustus sekä oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen ja oikeusministeriön edustus. Valtioneuvosto asettaisi tuomarivalintalautakunnan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Valinta tuomarikoulutukseen kuuluvaan harjoitteluun järjestettäisiin yhteisesti koko maassa. Siihen voisivat osallistua oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneet henkilöt. Työkokemus luettaisiin eduksi. Tuomarikoulutuslautakunta valitsisi harjoittelijat. Valintaperusteet määriteltäisiin laissa. Harjoittelijoille maksettaisiin kussakin harjoittelupaikassa palkkaa ja he olisivat määräaikaissa virkasuhteessa valtioon.

Ensimmäisenä koulutuksen aloittamisvuonna eli vuonna 2005 koulutuspaikkoja varattaisiin 20 harjoittelijalle. Tämä toteutettaisiin siten, että hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja käräjäoikeuksissa avoimeksi tulevista esittelijöiden ja käräjäviskaaleiden viroista tarpeellinen määrä virkoja lakkautettaisiin ja tilalle perustettaisiin näihin virastoihin koulutettaville sopivia määräaikaista tehtäviä. Käytännössä järjestelmän toteuttaminen vaatii virastoissa ja muissa harjoittelupaikoissa suunnittelua ja koko henkilökunnan myötävaikutusta. Samat paikat pidettäisiin käytössä myös seuraavina vuosina. Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi harjoittelupaikkojen määrän tarpeen seura-

minen.

Lakiehdotuksessa säädettävän harjoittelun lisäksi tulevan tuomarikunnan kokemuspohjaa voitaisiin pyrkiä lisäämään järjestämällä hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin muutamia määräaikaista tuomarin tehtäviä, joissa esimerkiksi kokeneet syyttäjät ja asianajajat voisivat perehtyä tuomioistuintyöhön. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tuomariksi pääsyä tuettaisiin myös tarjoamalla jo nimettyille tuomarin tehtävään perehdyttävää koulutusta. Tätä silmällä pitäen kehitettäisiin koulutusohjelma, joka opettaisi tuomarin tehtävässä tarvittavia tietoja ja taitoja.

Tämän lisäksi täydennyskoulutusta kehitettäisiin laajemmin niin, että tuomarin viroissa oleville voitaisiin tarjota suunnitelmallista ja heidän urakehitystään tukevaa koulutusta, jossa etenemistä ainakin seurattaisiin ja mahdollisesti myös arvioitaisiin.

Tuomarikoulutuslautakunta pitäisi koulutusrekisteriä harjoittelijoista ja heidän saamistaan arvioinneista. Rekisteriin merkittäisiin myös tiedot täydennyskoulutukseen osallistumisesta ja mahdollisesta arvioinnista siinä. Näin tiedot olisivat käytettävissä tuomareita nimitettäessä.

Tuomioistuinharjoittelu ei olisi vastaisuudessaakaan edellytys tuomarin virkaan, mutta se voitaisiin lukea ansioksi harjoitteluun valittaessa. Se antaisi uravalintaa miettivälle nuorelle lakimiehelle hyvän mahdollisuuden perehtyä tuomioistuimen toimintaan. Tuomioistuinharjoittelun sisältöä tulisi jatkossa kehittää tuomarinuratoimikunnan mietinnössä (Tuomarit 2000-luvulle, komiteanmietintö 1994:15) ja tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean esittämien suuntaviivojen mukaisesti. Myös harjoittelun ohjausta olisi tehostettava ja liitettävä harjoitteluun myös arviointi.

2.3. Siirtymävaiheen järjestelyt

Tuomarikoulutusjärjestelmän alkuvaiheessa arvioidaan syntyvän ongelmia, jotka poistuvat ajan myötä. Yksi niistä on harjoittelupaikkojen luominen, koska se on sidoksissa vapautuvien virkojen määrään.

Tällä hetkellä hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja käräjäoikeuksissa on yhteensä 353 esittelijää ja käräjäviskaalia. Tuomareita

näissä tuomioistuimissa on runsas 800. Tuomareita arvioidaan jäävän eläkkeelle seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana seuraavasti:

Taulukko 3

		Hovioikeudet	Hallintoi- oikeudet	Käräjä- oikeudet	Yhteensä	Osuus
Tuomareiden määrä	v. 2003	175	155	487	817	
	2004	3	1	8	12	1 %
	2005	4	4	5	13	2 %
	2006	8	3	11	22	3 %
	2007	8	8	21	37	5 %
	2008	10	9	14	33	4 %
	2009	11	5	21	37	5 %
	2010	16	9	18	43	5 %
	2011	14	9	24	47	6 %
	2012	13	17	39	69	8 %
	2013	13	9	24	46	6 %
Poistuma 2004-2013		100	74	185	359	%
	2014	21	8	29	58	7 %
	2015	7	11	28	46	6 %
	2016	17	11	26	54	7 %
	2017	15	8	25	48	6 %
	2018	2	11	21	34	4 %
	2019	4	8	19	31	4 %
	2020	3	8	12	23	3 %
	2021	1	4	13	18	2 %
	2022	1	3	13	17	2 %
Poistuma 2004-2022 yht.		171	146	371	688	84 %
Osuus		98	94	76	84	

Taulukon eläköitymistiedot on laskettu 65-ikävuoden mukaan. Taulukon 3 mukaan kaikki nykyiset hovioikeuksien ja hallintoi-
oikeuksien esittelijät ja kärjäviskaalit saivat laskennallisesti tuomarin viran viimeistään vuonna 2013.

Harjoitteluun otettavien määrään vaikuttavat monet eri tekijät. Yksi näistä on eläkkeelle jäävien tuomareiden määrä, joka tulee kasvamaan voimakkaasti vuoteen 2014 saakka, minkä jälkeenkin eläkkeelle jäävien määrä on korkea ainakin vuoteen 2020 saakka. Eläkkeelle jäävien vuosittaista määrää on kuitenkin hyvin vaikea ennakoida.

Tuomarit nimitetään tuomareiden nimitämisestä annetun lain mukaisilla perusteilla, jolloin todellista nimityskäytäntöä ei voida täysin ennustaa. Tähänastisen käytännön mukaan on kuitenkin ollut erittäin harvinais-

ta, että tuomariksi nimitettävä on tullut tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Lienee todennäköistä, että näiden tuomareiden määrä kasvaa vähitellen ja merkittäväksi vasta siinä vaiheessa, kun hovioikeuksien ja hallintoi-
oikeuksien nykyiset esittelijät ovat saaneet tuomarin viran. Uuden harjoittelun käyneitä henkilöitä alettaisiin nimittää tuomareiksi vasta ensi vuosikymmenellä. Näin siirtymävaiheen henkilöstön asema voitaisiin turvata.

Tuomarikoulutuksen alkaessa on todennäköistä, että koulutukseen hakeutuu jonkin aikaa esittelijöinä toimineita, mutta vailla vakinaista virkaa olevia, jotka haluavat turvata kilpailukykyänsä tulevissa tuomarinnityksissä. Vanhimmilla esittelijöillä on usein varsin pitkä työkokemus ja tästä syystä heidän mahdollisuutensa päästä tuomarin virkaan ovat hyvät ilman harjoitteluakin. Nykyisin

vakinaisissa viroissa olevilta esittelijöiltä ja käräjäviskaaleilta ei tuomarikoulutukseen liittyvää harjoittelua edellytetäisi.

Hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa työskenteleville esittelijöille tulisi järjestää mahdollisuuksia virkamiesvaihtoon tuomioistuinlinjojen välillä. Näin esittelijät voisivat laajentaa työkokemustaan ja parantaa mahdollisuuksiaan tulla nimitetyksi toisen tuomioistuinlinjan tuomariksi. Tuomarikoulutuksen alkuvaiheessa pääpaino olisi täydennyskoulutuksessa. Myös näin tuettaisiin esittelijöiden ammattitaidon kehittymistä.

Tulevaisuudenkuvana on, että suurten ikäluokkien siirryttyä eläkkeelle noin 10–15 vuoden jälkeen merkittävä osa tuomareista nimitettäisiin avoimelta uralta tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Oikeusministeriö on asettanut tammikuussa 2004 työryhmät selvittämään hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien henkilöstörakenteen kehittämistä. Henkilöstörakenteita tulisikin kehittää huomattavasti nykyistä tuomaripainotteisempaan suuntaan. Esittelijöiden tehtävistä tulisi tehdä määräaikaista. Tämä edesauttaisi tavoitetta rekrytoida tulevaisuudessa huomattava määrä tuomareista tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Muutos olisi perusteltu myös muuttuneiden oikeudenkäyntimenettelyjen vuoksi. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea esittää luopumista esittelijäjärjestelmästä kokonaan.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Tuomarikoulutuslautakunta olisi uusi viranomaislainen, jolla olisi oma toimisto. Toimiston käytännön työstä vastaisi tuomarikoulutuslautakunnan sihteeri. Hänen vastuullaan olisi muun muassa harjoitteluun valinnan valmistelu, yhteydenpito harjoittelupaikkoihin ja henkilökohtaisten opintosuunnitelmien valmistelu sekä niiden toteutumisen seuranta. Toimistossa voisi olla tämän lisäksi yksi muu sihteeriä avustava henkilö. Heidän palkkauksestaan aiheutuisi vuosittain 100 000 euron kustannukset. Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten palkkioihin arvioidaan vuositasolla kuluvan noin 25 000 euroa ja lautakunnan muihin menoihin sama määrä eli yhteensä

noin 50 000 euroa.

Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävät olisivat uusia eivätkä siten korvaisi muiden viranomaisten tehtäviä. Täydennyskoulutuksen ja uusien tuomareiden koulutusohjelman sisällön suunnittelu tapahtuisi oikeusministeriön koulutusyksikössä, mikä edellyttäisi ennen tuomarikoulutuksen käynnistymistä kahden koulutussuunnittelijan palkkaamista ministeriöön.

Koulutettavat olisivat harjoittelupaikoissa palkallisessa virkasuhteessa. Harjoitteluaajan palkkaus olisi sovittava oikealle tasolle ja siten, että tehtävien vaativuus olisi palkkauksen keskeinen perusta. Palkkauksen tulisi mahdollistaa harjoittelu sellaisillekin henkilöille, joilla on jo työkokemusta olemassa. Harjoittelijoita olisi ensimmäisenä vuonna 20. Kun arvioidaan, että harjoittelu kestäisi keskimäärin puolitoista vuotta, harjoittelijoita olisi vuosittain 20-30. Palkkakustannusten arvioidaan olevan T9-palkkausluokan mukaan laskettuna ensimmäisenä vuonna noin 340 000 euroa, 1 360 000 euroa vuonna 2006 ja 1 530 000 euroa vuonna 2007.

Tuomioistuinlaitoksen täydennyskoulutuksen kehittämisestä ja sen määrän lisäämisestä samoin kuin jo nimitetyille järjestettävästä perehdyttämiskoulutuksesta arvioidaan aiheutuvan vuosittain lisäkustannuksia noin 300 000 euroa.

Harjoittelijoiden ohjaajille ei maksettaisi työstä erillistä korvausta, vaan tehtävä sisältyisi heidän palkkaukseensa ja otettaisiin huomioon virastossa työtehtäviä jaettaessa. Koulutettavat käyttäisivät tuomioistuinlaitoksen tietokoneita ja -verkkoja, jolloin niistä ei syntyisi lisäkustannuksia.

Koko koulutusjärjestelmän kustannuksiksi voidaan arvioida 800 000 euroa vuonna 2005, 1,8 miljoonaa euroa vuonna 2006 ja 2 miljoonaa euroa vuonna 2007. Tämän lisäksi koulutusjärjestelmän toimeenpanon valmistelemisesta aiheutuisi noin 115 000 euron kustannukset. Menot aiheutuisivat lähinnä kahden määräaikaisen henkilön palkkauksista. Heidän työpanostaan arvioidaan tarvittavan noin vuoden ajan.

Hanke toteutettaisiin ilman menolisäyksiä niin, että nykyisiä tuomioistuinlaitoksen henkilöstövoimavaroja otettaisiin tuomarikoulutuksen käyttöön. Esimerkiksi hovioikeuksissa

harjoittelijat työskentelisivät esittelijän tehtävissä viskaalin nimikkeellä. Kaikkiaan sopeuttamistarve olisi T8-palkkausluokan mukaan laskettuna 50 virkaa. Vuosittain se ajoittuisi siten, että vuonna 2005 tuomarikoulutuksen käyttöön tarvittaisiin 20, vuonna 2006 25 ja vuonna 2007 lisäksi 5 virkaa. Kun harjoittelijoita olisi vuosittain noin 25 (20-30), tuomioistuinlaitoksen henkilöstön määrä vähenisi harjoittelun myötä myös 25:llä.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Uuden tuomareiden koulutusjärjestelmän toimeenpano vaatisi henkilöstöjärjestelyjä. Ensimmäisinä vuosina harjoittelupaikkoja olisi 20-30. Harjoittelijat olisivat määräaikaissa virkasuhteessa valtioon.

Tuomarikoulutuslautakunta seuraisi harjoitteluun otettavien tarvetta, ja paikkojen määrää sovitettaisiin sen mukaiseksi. Tämän ja ensi vuosikymmenen suuren eläkkeelle siirtyvien osuuden voidaan arvioida lisäävän koulutettavien määrää, jolloin harjoittelupaikkoja olisi vastaavasti lisättävä.

Virastoissa, joihin harjoittelupaikkoja sijoitettaisiin, tulisi tehdä työjärjestelyjä harjoittelijoiden ohjauksen ja arvioinnin toteuttamiseksi. Ohjaus ja arviointi olisi siihen tehtävään suostuneille virkatyötä, joka otettaisiin huomioon heidän kokonaistyömäärässään.

Harjoittelija voisi harjoittelujaksot suorittaa työskennellä missä tahansa lakimies-tehtävissä hankkiakseen sellaisia taitoja, joiden hän arvioisi olevan ansioksi tulevissa tuomarin nimityksissä. Oikeuslaitoksessakin on avustavan lakimiehen tehtäviä, joihin koulutettavat voisivat sijoittua ainakin määräajaksi harjoittelun jälkeen ennen vakinaisen tuomarin viran saamista. Oletettavaa on, että tuomarikoulutuksen käyneillä olisi yleensäkin hyvät mahdollisuudet päästä erilaisiin lakimiestehtäviin.

Harjoitteluun hakeutumiseen ei asetettaisi ikärajoja eikä työkokemusvaatimusta. Tämän vuoksi on vaikea ennakoida, mihin elämänvaiheeseen koulutus yleensä sijoittuisi. Koulutuksesta saatava hyöty tulevan tuomarin viran kannalta olisi suurin, jos kouluttautuminen tapahtuisi mahdollisimman lähellä nimitystä. Kun työkokemus luettaisiin harjoitteli-

joiden valinnassa eduksi, se saattaisi myöhentää harjoittelun alkamisajankohtaa. Toisaalta taloudelliset realiteetit voivat olla tälle esteenä. Harjoittelupaikkojen palkkataso ei välttämättä vastaa pitkään työelämässä olleen vaatimuksia. Riippumatta harjoittelun sijoittumisesta henkilön työuralla, kohtuullisena aikana vakinaisen tuomarin viran saamiseen voitaneen pitää kymmenen vuoden työkoekemusta.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 16. päivänä joulukuuta 1998 tuomarikoulustoimikunnan, joka jätti 9. päivänä tammikuuta 2001 mietintönsä "Pätevyityminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys" (komiteanmietintö 2000:5). Toimikunta selvitti tuomarienkoulutukselle asetettavia tavoitteita ja sitä, minkä sisältöisellä koulutuksella tavoitteet voidaan parhaiten saavuttaa. Toimikunnan ehdotus sisälsi uuden tuomarienkoulutusjärjestelmän kehittämisen. Tavoitteena oli uudistaa tuomarinura ja lisätä sen monipuolisuutta.

Toimikunta ehdotti, että koulutusjärjestelmän sisällön määrittämistä ja johtamista varten perustettaisiin tuomarikoulutuslautakunta, jonka enemmistö koostuisi tuomioistuinlaitoksen edustajista. Oikeusministeriö toimisi yhteistyössä lautakunnan kanssa koulutuksen järjestämisessä. Tuomarikoulutuslautakunta valitsisi tuomarinuralle suuntautuneet lakimiehet tuomarikoulutukseen, jonka kestoksi ehdotettiin kolme vuotta viisi kuukautta. Ehdotuksen mukaan koulutusohjelma sisältäisi monipuolista ohjattua ja arvioitua harjoittelua tuomioistuimissa, syyttäjänvirastoissa ja asianajo- tai oikeusaputoimistoissa sekä syventäviä opetus- ja oppimisjaksoja.

Koulutus olisi ehdotuksen mukaan osa tuomarinuraa, jota seuraisi yleensä työskentely eri lakimiesammateissa ja myöhemmässä vaiheessa nimitys vakinaiseen tuomarinvirkaan. Tuomarikoulutus siis pätevoittäisi tuomarin virkaan, johon voisi kuitenkin tulla nimitetyksi myös avoimelta uralta.

Ehdotuksen taustalla oli tuomarinuratoimikunnan mietintö "Tuomarit 2000-luvulle" (komiteanmietintö 1994:15), jossa on muun

muassa selvitetty niitä ominaisuuksia, joita tuomareilta nykypäivänä edellytetään. Tuomaritoimikunnan mietinnössä "Tuomareiden asema ja nimittäminen" (komiteamietintö 1998:1) pohdittiin tuomareiden nimittämismenettelyä ja kelpoisuusvaatimuksia. Toimikunta ehdotti myös, että tuomarinuralle aikoville ja virassa oleville tuomareille ryhdyttäisiin suunnittelemaan erityistä koulutusta.

Oikeusministeriö asetti 26 päivänä helmikuuta 2002 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin lokakuun loppuun 2002 mennessä laatia ehdotus tuomareiden pätevyysjärjestelmäksi edellä mainitun tuomarikoulutustoimikunnan ehdotuksen ja siitä annetun lausuntopalautteen pohjalta. Työryhmän työtä seuraamaan ja arvioimaan asetettiin eri intressitahoista koostunut seurantaryhmä.

Työryhmän mietinnössä "Tuomariksi pätevytyminen" (oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:6) ehdotettiin tuomarikoulutuksen lyhentämistä toimikunnan ehdottamasta ajasta kahteen ja puoleen vuoteen. Se olisi koostunut harjoittelusta vähintään kolmessa eri paikassa, joista kaksi olisi ollut tuomioistuinlaitoksessa sekä puolen vuoden pituisesta teoriajaksosta. Harjoittelupaikat, opiskelujaksot ja niiden ajankohdat olisi sovittu henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa. Tähänkin ehdotukseen liittyi tuomarikoulutuslautakunta, jonka jäsenten enemmistö olisi koostunut tuomioistuinlaitoksen edustajista. Tavoitteena oli, että tuomariksi olisi voitu edelleen nimittää niin sanotulta avoimelta uralta eli hankkimalla tuomarin virassa tarvittava pätevyys muissa tehtävissä toimimalla.

Oikeusministeriö asetti 22. päivänä huhtikuuta 2003 ministeriön sisäisen työryhmän valmistelemaan ehdotuksia tuomareiden koulutuksen kehittämiseksi. Toimeksiannon mukaan työryhmän tuli tehdä ehdotus tuomareiden koulutuksen kehittämisestä tuomarikoulutustyöryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Työryhmän tuli tehdä ehdotukset siirtymävaiheen keinoiksi nykyisten esittelijöiden ja kärjäviskaaleiden urakehityksen turvaamiseksi koulutusta koskevien uudistusten toteuttamisen rinnalla, tuomareiden koulutuksen tavoitteiksi ja keskeisiksi periaatteiksi, koulutuksen yksityiskohtaisiksi toteuttamistavoiksi ja aikatauluksi sekä hen-

kilöstö- ja taloudellisiksi vaikutuksiksi.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut seuraavia tahoja: Helsingin hovioikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Espoon kärjäoikeus, Suomen Hovioikeustuomarit r.y., Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Asianajajaliitto. Helsingin hovioikeuden, Suomen Hovioikeustuomarit r.y:n ja Suomen Lakimiesliitto r.y:n edustajat vastustivat silloin esitettyjä linjauksia ja olivat sillä kannalla, että sen sijaan tulisi kehittää täydennyskoulutusta. Kaikki pitivät kuitenkin ehdotusta tuomarikoulutuslautakunnan perustamisesta hyvänä. Suomen Asianajajaliiton edustaja piti ehdotettua mallia parannuksena edelliseen, koska se avaisi tuomarinuraa aikaisempaa enemmän.

4.2. Lausunnot

Tuomarikoulutustoimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunnot 82 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto asiassa. Lausunnot saatiin 64 taholta. Niissä tunnustettiin yleisesti tuomarin ammattiin valmentavan koulutuksen tarve. Samoin toivottiin tuomarinuran kehittämistä sekä kannatettiin auskultointijärjestelmän ja tuomareiden täydennyskoulutuksen kehittämistä. Myös tuomarikoulutuslautakunnan perustaminen sai kannatusta.

Keskeinen toimikunnan ehdotukseen kohdistunut kritiikki koski suunnitellun järjestelmän sulkeutuneisuutta, koulutuksen liian pitkää kestoä, koulutusmallin joustamattomuutta, siirtymävaiheen lakimiesten asemaa, henkilöstörakenteen muutoksia sekä koulutettavien palkkatasoa.

Oikeusministeriö varasi yhteensä 71 viranomaiselle ja yhteisölle tilaisuuden lausua tuomarikoulutustyöryhmän mietinnöstä. Lausuntoja saatiin 50. Lausunnonantajista runsas puolet hyväksyi ehdotetun järjestelmän lähtökohdiltaan, runsas kymmenen prosenttia huomattavin varauksin ja noin kolmannes oli hylkäävällä kannalla. Suurin osa kielteisesti suhtautuneista näki vaarana, että koulutusjärjestelmä ei avaa tuomarinuraa vaan pikemminkin sulkee sitä. Myös joissakin varauksin suhtautuneissa ja hyväksyvissä lausunnoissa epäiltiin uran avoimuuden toteutumista.

Tuomariemmistöisen tuomarikoulutuslautakunnan perustamiseen suhtauduttiin myönteisesti. Tuomarikoulutukseen valinnan osalta keskeinen kritiikin kohde oli, että valintaan osallistuvilla oli asetettu alle 30-vuoden ikäraja. Koulutuksen kesto pidettiin liian pitkänä. Ohjauksen ja arvioinnin kohdalla kiinnitettiin huomiota riittävään ohjaajien kouluttamiseen. Täydennyskoulutuksen merkitystä korostettiin. Samoin korostettiin nykyisin tuomioistuimissa työskentelevien urakehityksen turvaamista. Keinoina pidettiin riittävää täydennyskoulutusta, osallistumismahdollisuutta tuomarikoulutuksen teoriaopetukseen, erillisen pätevyisysohjelman laatimista ja virkarakenteen kehittämistä.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Vuoden 2001 kesäkuussa asetettu tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea jätti mietintönsä (komiteamietintö 2003:3) valtioneuvostolle 28 päivänä marraskuuta 2003. Komitea selvitti tuomioistuinlaitoksen pitkän aikavälin kehittämissuunnitelmia. Komitea käsittelee mietinnössään tuomioistuimia muuttuvassa yhteiskunnassa sekä tuomioistuinten toiminnan yleisiä ja oikeudellisia lähtökohtia. Yhtenä osana mietintöön sisältyy osaamista ja

ammattitaitoa käsittelevä jakso.

Komitea lausui oikeusministeriön työryhmämietinnöstä 2002:6 (Tuomariksi pätevyityminen), ettei sen toteuttaminen ole tarkoituksenmukaista. Tulevaisuuden tuomioistuinlaitoksen tarpeita vastaisi paremmin järjestely, jossa tuomariksi pätevyidyttäisiin uudistetun tuomioistuinharjoittelun, lakimiesuran aikana hankittavan täydennyskoulutuksen ja monipuolisen työkokemuksen avulla. Nimitämissuunnitelmassa selvitettäisiin, kenellä hakijoista on tuomarin tehtävän edellyttämä taito ja kyky. Komitean mukaan tavoitteena olevassa tuomioistuinlaitoksessa, jossa tuomareiden työkokemus ja tausta vaihtelisivat nykyistä enemmän, koulutusta tulisi toteuttaa yksilöllisesti ja pitkin työuraa.

Komitea piti tärkeänä, että tuomareita nimitettäisiin nykyistä enemmän sellaistenkin lakimiesten joukosta, jotka eivät ole ennestään tuomioistuimen palveluksessa. Tällöin he saattaisivat tarvita lisäkoulutusta siirtymään tuomioistuinlaitoksen palvelukseen. Sen sijaan lakimiesuran alkuvaiheisiin sijoittuva pätevyityskoulutus voisi käytännössä jatkaa tuomarin uran sulkeutuneisuutta. Varhaisessa vaiheessa toteutetun koulutuksen ongelmana komitea piti myös sitä, että koulutuksen ja nimityksen välillä saattaisi kulua niin pitkä aika, että koulutuksessa hankitut tiedot eivät enää nimitysvaiheessa olisi ajantasaisia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän mukaan laissa säädettäisiin harjoittelusta ja täydennyskoulutuksesta muodostuvasta tuomarikoulutuksesta.

Tuomarikoulutus olisi yksi tapa hankkia tuomarin tehtävässä tarvittavia taitoja. Näin voitaisiin valmentautua oikeustieteellistä tutkintoa edellyttäviin tuomarin virkoihin. Näitä ovat yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten kaikki lakimiestuomarien virat.

Lähtökohtana on, että kaikissa tuomarin tehtävissä tarvittavat perustiedot ja -taidot ovat samanlaiset riippumatta siitä, missä tuomioistuimessa tuomari työskentelee. Asioiden laatu ja sovellettava aineellinen lainsäädäntö vaihtelevat tuomioistuintyyppittäin, mutta oikeudellinen ratkaisutoiminta sinällään rakentuu samantyyppisten periaatteiden varaan.

2 §. *Tuomarikoulutuksen tavoitteet.* Ensimmäisessä momentissa lausuttaisiin koko tuomarikoulutuksen tavoite. Se olisi ensinnäkin tuomariksi pyrkivien ja tuomareiden kouluttautumismahdollisuuksien ja ammatillisen osaamisen kehittämismahdollisuuksien parantaminen. Tämä sisältäisi harjoittelumahdollisuuksien tarjoamisen sekä tuomarin tehtäviin pyrkiville että täydennyskoulutuksen jo nimitetyille. Kun tavoitteena on parantaa nykyistä tilannetta, se merkitsisi käytännössä myös liian vähäiseksi koetun täydennyskoulutustarjonnan lisäämistä.

Edelleen tuomarikoulutuksen tavoitteena olisi lisätä kiinnostusta tuomarin tehtäviä kohtaan, luoda edellytyksiä tuomareiden valinnalle ja tukea tuomareiden nimittämistä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Tuomarinuran sulkeutuneisuutta eli tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta nimitettyjen vähäisyyttä on pidetty eri yhteyksissä huolestuttavana. Sekä tuomarikoulutustoimikunnan että -työryhmän työt saivat tältä osin huomattavaa arvostelua. Esimerkiksi osa tuomarikoulutustoimikunnan mietinnöstä lausujista totesi, että toimikunnan ehdottama tuomioistuinhar-

joittelun suuntaaminen ensi sijassa oikeuslaitoksen tehtäviin pyrkiville lakimiehille ja tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentäminen sekä koulutusjärjestelmä voisivat tosiasias-
assa johtaa nykyistäkin suljetumpaan tuomarinur-
aan. Tuomarikoulutustyöryhmän mietintö sai tuomarinuran sulkeutuneisuuden osalta yhtä ankaraa arvostelua. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on pitänyt tuomarinuran avaamista tärkeänä. Sen mukaan (s. 352) tuomarin tehtävään on voitava päteväi-
tyä usealla tavalla. Työskentely tuomiois-
tuimessa ja sen ulkopuolella voisivat myös
limitettyä toisiinsa.

Oletettavaa on, että tulevaisuudessa tuomari-
riksi nimitettäisiin merkittävä osa tuomiois-
tuinlaitoksen ulkopuolelta. Osa heistä olisi
hankkinut suurimman osan työkokemukses-
taan oikeushallinnon muissa kuin tuomiois-
tuintehtävissä, osa tulisi koko oikeushallin-
non ulkopuolelta, mutta tuomarin työn kan-
nalta merkittävistä lakimiestehtävistä, osa
olisi työskennellyt muutoin oikeushallinnon
ulkopuolella, mutta suorittanut harjoittelun.

Ongelmana on, että mitä järjestelmällisem-
pi tuomareiden koulutusmallista tehdään, sitä
enemmän sen koetaan estävän uran avautu-
mista. Jos tulevia tuomareita koulutetaan
tuomioistuinlaitoksen sisällä, nähdään hel-
posti, että uralle ei ole mahdollista hakeutua
tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Tuoma-
riksi päteväytymisessä pääasiallinen tie ei
enää tulevaisuudessa olisi tuomarikoulutus-
järjestelmän suorittaminen.

Kysymys on yhdestä yhteiskunnan merkit-
tävimmistä ammateista. Tämän vuoksi on
luotava järjestelmä, joka takaa tuomarikun-
nassa yhtäältä riittävän laajan osaamisen sekä
toisaalta tuomarin työssä tarvittavat taidot.
Lisäksi voidaan tulevaisuudessakin olettaa
olevan juristeja, jotka jo varhaisessa vaihees-
sa tuntevat tuomarintyön kutsumukseksen ja
päättävät jo silloin pyrkiä tuomarinuralle,
mikä myös täytyy järjestelmää kehitettäessä
ottaa huomioon. Tämän vuoksi koulutusjär-
jestelmän on jossain määrin tukeuduttava
tuomioistuinlaitokseen. Nyt ehdotettava malli
on pyritty luomaan niin väljäksi, että myös
käytännössä huomattava osa tuomareista voi-
taisiin tulevaisuudessa nimittää tuomioistuin-

laitoksen ulkopuolelta. Laissa määritellyn tuomarikoulutusmallin, johon sisältyy keski-
tetty valinta, ohjattua ja arvioitavaa työko-
kemuksen laajentamista sekä myöhemmin ta-
sokasta perehdyttämisen- ja täydennyskoulusta,
voidaan arvioida lisäävän kiinnostusta tuo-
marin tehtäviä kohtaan.

Harjoittelun tarkoituksena olisi kouluttaa
tuomioistuinlaitoksen tuomareita, joilla on
hyvät edellytykset hoitaa menestyksellisesti
tuomarin tehtävää. Myös tuomioistuinlaitok-
sen ulkopuolelta tulevalla hakijalla pitäisi ol-
la nämä ominaisuudet, jotka liittyvät usein
työkokemuksen ja koulutuksen ohella henki-
lökohtaisiin ominaisuuksiin. Tavoitteena olisi
saada mahdollisimman pätevä tuomarikunta
tuomioistuinlaitokseen. Tähän pääsemiseksi
tarjottaisiin tuomarin tehtäviin aikoville hen-
kilöille monipuolinen harjoittelu tuomiois-
tuinlaitoksessa ja muussa oikeudenhoidosta.
Muulla oikeudenhoidolla tarkoitetaan esi-
merkiksi syyttäjän, julkisen oikeusavustajan
ja ulosoton tehtäviä.

Tuomariksi jo nimitetyille tarjottaisiin täy-
dennyskoulutusta ammattitaidon ylläpitämi-
seksi sekä kehittämiseksi. Tuomioistuinten
toimintaympäristön muutokset ovat nyky-
yhteiskunnassa aikaisempaa nopeampia. Niin
sanottu oikeudellistumiskehitys vaikuttaa
tuomioistuinten työskentelyyn. Se tarkoittaa,
että yhä useammat asiat tulevat oikeudellisen
sääntelyn piiriin ja samalla säädösten määrä
kasvaa. Kuten aikaisemmin on todettu, kans-
ainvälistyminen merkitsee uusia vaatimuk-
sia tuomioistuimille. Kansalaisten kiinnostus
tuomioistuinten toimintaan on kasvanut. Rat-
kaisuilta odotetaan aikaisempaa parempia pe-
rusteluita. Muun muassa nämä tekijät asetta-
vat tuomioistuinten henkilöstön osaamiselle
ja ammattitaidolle aikaisempaa suurempia
vaatimuksia.

Oikeuslaitoksen kannalta tarpeelliseen eri-
koistumiseen olisi myös kiinnitettävä täy-
dennyskoulutusta suunniteltaessa huomiota.
Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea to-
teaa mietinnössään, että tuomioistuinlaitok-
seen tarvitaan erikoistuneita tuomareita, kos-
ka tuomioistuinlaitoksen tehtävät monipuol-
listuvat ja niissä on hallittava laajoja tietö-
määriä samalla kun tuomioistuimille asetetut
vaatimukset kasvavat. Komitean mukaan eri-
koistuminen on kuitenkin toteutettava niin,

että tuomarit säilyttävät kokonaiskuvan oike-
usjärjestyksestä. Tätä voitaisiin edistää esi-
merkiksi tehtäväkierrolla. Myös erikoistuo-
mareiden virkojen perustamista ja tuomiois-
tuinten välistä yhteistoimintaa olisi harkitta-
va.

Täydennyskoulutukseen kuuluvana tuettaisi-
in tuomareiden omaehtoista, ammattitaidon
kannalta merkityksellistä kouluttautumista.
Tämä tapahtuisi esimerkiksi työaikajärjeste-
lyin ja virkavapaan myöntämisenä.

3 §. *Tehtävien jako.* Pykälässä määriteltäi-
siin tuomarikoulutuslautakunnan ja oikeus-
ministeriön välinen tehtävien ja vastuun jako
tuomarikoulutuksen toteuttamisessa. Lailla
perustettaisiin oikeusministeriön hallin-
nonalalle uusi toimielin, tuomarikoulutuslau-
takunta. Sille kuuluisi kokonaisvastuu tuo-
mareiden harjoittelujärjestelmän toimivuus-
desta. Sen tehtävänä olisi suunnitella ja ohja-
ta harjoittelun toteuttamista. Se päättäisi
myös harjoittelun sisällöstä.

Useissa Euroopan maissa tuomareiden kou-
lutusjärjestelmän hallinnointia ja valvontaa
varten on luotu erillinen organisaatio, jonka
työssä tuomioistuinlaitoksen osallistumisaste
vaihtelee. Tuomarikoulutustoimikunnan ja -
työryhmän mietinnöistä saaduissa lausun-
noissa kannatettiin yleisesti tuomarikoulutus-
lautakunnan perustamista. Useissa lausun-
noissa katsottiin, että lautakunta tulisi perus-
taa siitä riippumatta, toteutetaanko ehdotettu
pätevöitymisjärjestelmä

Lautakunta huolehtisi harjoittelijoiden va-
linnasta sekä seuraisi harjoittelijamäärän tar-
vetta ja järjestelmän toimivuutta. Sillä olisi
myös vastuu henkilökohtaisiin opintosuunni-
telmiin sisältyvien harjoitteluaikeakataulujen yh-
teensovittamisesta ja toimivuudesta. Laut-
kunnan tehtävänä olisi myös huolehtia har-
joittelupaikkojen ohjaajien valinnasta ja siitä,
että he saisivat tehtävään tarvittavan koulu-
tuksen. Täydennyskoulutuksen toteuttami-
sessa tuomarikoulutuslautakunnan vastuu
merkitsisi, että lautakunta päättäisi järjestet-
tävään täydennyskoulutuksen suuntaviivoista
ja hyväksyisi järjestettävän koulutuksen pää-
asiallisen sisällön.

Oikeusministeriö avustaisi lautakuntaa
tuomarikoulutuksen valmistelussa ja toteut-
tamisessa. Oikeusministeriön koulutusyksik-
kö huolehtii nykyisin mittavasta hallin-

nonalan koulutuksesta, joten sillä on tehtävään tarvittavaa osaamista.

2 luku. Valinta harjoitteluun

4 §. *Valinta harjoitteluun.* Valinta harjoitteluun on tärkeä vaihe tuomariksi haluavan kannalta, koska tavoitteena on, että harjoittelijat pääsääntöisesti saisivat tuomarin viran. Harjoittelijat valittaisiin valintamenettelyn perusteella. Valinta järjestettäisiin yhteisesti koko maassa, esimerkiksi kerran vuodessa. Valinta tapahtuisi laissa säädettyjen valintaperusteiden mukaan ja tuomarikoulutuslautakunta päättäisi valintamenettelyn jälkeen, ketkä otetaan harjoittelijoiksi. Keskitetty valintamenettely takaisi sen, että laissa säädettyjä perusteita sovellettaisiin yhdenmukaisesti. Samoin koulutettavien taso olisi yhtenäinen, kun he kävisivät läpi saman valintamenettelyn.

Apuna valinnassa olisivat tutkintotodistukset, mahdolliset tuomioistuinharjoittelusta kertyneet hakijoiden arvioinnit ja muun työkokemuksen arvioinnit. Myös muut ansiot, kuten mahdolliset jatko-opinnot ja julkaisut sekä osallistuminen esimerkiksi yhteiskunnalliseen toimintaan otettaisiin huomioon. Lisäksi voitaisiin järjestää haastatteluja ja loppuvaiheessa erityisesti koulutettavien valintaan räätälöity soveltuvuudesta sopivalle määrälle hakijoita. Niillä voidaan selvittää muun muassa testattavan kielellistä käsityskykyä, suullisen ilmaisun sujuvuutta, viestintä- ja raportointikykyä, loogista päättelykykyä ja yleistietojen laajuutta. Lisäksi voitaisiin hankkia tietoja soveltuvuustekijöistä, kuten ajattelutavasta, päätöksentekokyvystä, stressinsietokyvystä, motivaatiopohjasta, tavoitteista, asenteista, joustavuudesta sekä yhteistoiminta- ja esiintymiskyvystä.

Mikäli testeihin ja haastatteluihin olisi kovin paljon hakijoita, saattaisi olla tarpeen järjestää ensin jonkinlainen esikarsinta. Se voisi tapahtua asiakirjojen perusteella tai kirjallisten kokeiden suorittamisella.

Harjoitteluun voisivat hakeutua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Tuomioistuinharjoittelun suorittaminen ei olisi edellytyksenä harjoitteluun pääsemiselle, mutta se voitaisiin lukea eduksi kuten muukin työkokemus. Tuomioistuinharjoitte-

lun merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon, ettei se ole enää tuomariksi nimittämisen edellytyksenä. On oletettavaa, että ainakin ensi vaiheessa tuomarinuralle suuntautuvat olisivat usein suorittaneet myös tuomioistuinharjoittelun, jonka avulla voi saada melko laajankin tietämyksen tuomarin tehtävistä. Tuomioistuinharjoittelua tulisi kuitenkin kehittää nykyistä koulutuksellisemmaksi siihen sisältyvien työtehtävien osalta. Tulisi huolehtia siitä, että auskultanteja ohjataan riippumatta siitä, missä he suorittavat tuomioistuinharjoitteluaan. Auskultointiin voitaisiin liittää arviointi, joka voitaisiin ottaa myöhemmin tuomarikoulutuksen harjoitteluun pyrittäessä huomioon yhtenä tekijänä. Tällöin auskultointi täydentäisi paremmin myös tuomarikoulutusta. Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen on mahdollista muuttamatta voimassa olevia säännöksiä.

Tavoiteltavaa on, että harjoitteluun hakeutuisi henkilöitä, joilla on jo jonkin verran työkokemusta. Tällöin tuomarin viran saaminen ei ajoittuisi liian kauaksi harjoittelusta ja harjoittelussa saatu kokemus olisi käytännön hyödyksi uudessa tehtävässä. Niinikään tavoiteltavaa olisi, että tuomarinuralle hakeutuisi monipuolista työkokemusta hankkineita lahjakkaita lakimiehiä, jotka ovat työskennelleet tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että tuomarinura on riittävän houkutteleva.

Oikeusministeriö päättäisi vuosittain koulutukseen otettavien määrästä, koska sillä on vastuu hallinnonalansa kehittämisestä ja voimavaroista. Tuomarikoulutuslautakunta seuraisi koulutukseen otettavien tarvetta ja tekisi vuosittain asiaa koskevan esityksen oikeusministeriölle.

5 §. *Valintaperusteet.* Harjoittelijoita valittaessa merkityksellistä olisi se, miten heidän arvioidaan aikanaan suoriutuvan tuomarin tehtävistä. Tuomarikoulutukseen otettavilta vaadittavat ominaisuudet määräytyisivät lähtökohtaisesti samojen kriteerien mukaan kuin tuomarin virkaan nimitettäviltä vaadittavat ominaisuudet. Tuomariksi nimitettävältä edellytetään Suomen kansalaisuutta, oikeustieteen kandidaatin tutkintoa, oikeamielisyyttä sekä aiemman toiminnan kautta sen osoittamista, että hänellä on täytettävän viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä pereh-

tyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Osa näistä ominaisuuksista kehittyvät vasta harjoittelun, täydennyskoulutuksen ja työkokemuksen kautta, mutta valinnassa tulisi mahdollisuuksien mukaan kiinnittää huomiota niihin ominaisuuksiin, joilla voidaan olettaa olevan merkitystä myöhemmin tuomarin virkoja täydetessä. Jos harjoitteluun saadaan valittua ne, joilla on mahdollisimman hyvät edellytykset tulla nimitetyiksi tuomarin virkaan, se lisää uran houkuttelevuutta sekä vähentää harjoittelun keskeyttämisistä ja uralta luopumisia.

Laissa säädettäisiin perusteista, jotka valinnassa otettaisiin huomioon. Niitä olisivat hakijoiden oikeudellinen osaaminen ja lakimiehen taidot, soveltuvuus tuomarin ammattiin sekä työkokemus. Oikeudellista osaamista voisi osoittaa opintojen suorittamisella ja arvosanoilla. Lakimiehen taitoja voitaisiin myös valinnan yhteydessä testata. Joissakin maissa soveltuvuutta, kuten yhteistyökykyä, päätöksentekotaitoa, työskentelyn nopeutta ja muita henkilökohtaisia ominaisuuksia testataan psykologisilla kokeilla ja haastatteluilla. Tuomarikoulutuslautakunta päättäisi meillä, millä menetelmillä valintaperusteita arvioitaisiin.

3 luku. Tuomarikoulutuksen sisältö

6 §. *Harjoittelun sisältö.* Harjoittelussa olisi puolesta vuodesta vuoteen kestäviä harjoittelujaksoja tuomioistuimissa tai muussa oikeudenhoidossa. Harjoittelupaikkoja voisi olla esimerkiksi hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, käräjäoikeudessa, asianajotoimistossa tai oikeusaputoimistossa sekä syyttäjänvirastossa. Harjoitteluun ei sisältyisi pakollisia jaksosia, vaan tuomarikoulutukseen hakeutuva harkitsisi itse, minkälaisen kokemuksen hän arvioisi olevan itselleen tarpeellista tuomarin virkaa hakiessaan.

7 §. *Henkilökohtainen opintosuunnitelma.* Esityksen mukaan tuomarikoulutuslautakunta vahvistaisi kullekin harjoittelijalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Siinä määriteltäisiin koulutettavan harjoittelupaikat ja harjoittelun ajankohdat. Tätä kautta järjestelmään saataisiin joustavuutta. Tuomarikoulutuksen joustavuuden takaamiseksi tulisi ol-

la mahdollista, että harjoitteluajataulu voitaisiin vahvistaa harjoittelijan lähtökohdista. Jollakin voi olla henkilökohtaisista syistä tarvetta esimerkiksi keskeyttää harjoittelu joksikin ajaksi.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma laadittaisiin yhteistyössä harjoittelijan ja lautakunnan kesken. Koulutettavalla olisi mahdollisuus tuoda esiin omat näkemyksensä. Näin opintosuunnitelma vastaisi sekä koulutettavan että lautakunnan näkemyksiä. Tämän vuoksi koulutettavalla ei pitäisi olla syytä valittaa opintosuunnitelmasta.

Harjoittelupaikoissa koulutettavat tekisivät lakimiesten tehtäviä ja esimerkiksi aluksi avustaisivat tuomareita, syyttäjiä, asianajajia ja oikeusavustajia heidän työssään. Syyttäjänvirastoissa tapahtuva harjoittelu voisi toteutua syyttäjälaitoksen koulutusjärjestelmän puitteissa. Käytännön järjestelyistä sovittaisiin erikseen valtakunnansyyttäjänviraston kanssa. Vastaavasti tulitaisiin neuvottelemaan Suomen Asianajajaliiton kanssa asianajotoimistoissa tapahtuvan harjoittelun järjestämisestä.

Työskentely harjoitteluajana keskittyisi alueittain hovi- ja hallinto-oikeuksiin, niitä lähellä oleviin käräjäoikeuksiin sekä muihin työskentelypaikkoihin harjoittelun tehokkuuden ja kohtuullisten työmatkojen turvaamiseksi. Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi pitää luetteloa vapaana olevista harjoittelupaikoista ja osoittaa ne koulutettavalle samalla, kun se vahvistaa tämän henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Harjoittelupaikat pyrittäisiin järjestämään mahdollisimman läheltä koulutettavan kotipaikkakuntaa tai muuta hänen toivomaansa paikkakuntaa.

8 §. *Harjoittelijan tehtävät.* Pykälän ensimmäisessä momentissa lueteltaisiin ne virastot, joissa harjoittelijat voisivat työskennellä. Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta ei ehdoteta otettavaksi luetteloon mukaan eli esittelijäneuvoksen, oikeussihteerin, vanhemman oikeussihteerin sekä hallintosihteerin ja vanhemman hallintosihteerin tehtävät eivät voisi tulla kysymykseen harjoitteluna.

Tuomarikoulutettavat voisivat pätevyitä työskentelemällä hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa, käräjäoikeuksissa, syyttäjänvirastoissa, ulosottovirastoissa ja oikeusapu-

toimistoissa lakimiehen tehtävissä. He voisivat työskennellä esimerkiksi hovioikeuksissa viskaalin, hallinto-oikeuksissa hallinto-oikeussihteerin, käräjäoikeuksissa käräjäviskaalin, syyttäjänvirastossa apulaissyöttäjän tai kihlakunnansyyttäjän, vakuutus oikeudessa vakuutus oikeussihteerin, markkinaoikeudessa markkinaoikeussihteerin, työtuomioistuimessa sihteerin ja oikeusaputoimistossa julkisen oikeusavustajan tehtävissä. Koulutettavien toimivaltuudet määräytyisivät kyseistä tehtävää koskevien säännösten mukaan. Voitaisiin myös ajatella, että he esimerkiksi harjoittelun loppuvaiheessa hoitaisivat tuomarin virkaa.

Tuomarikoulutustoimikunta katsoi, että käräjäoikeuksissa työskentelevien toimivaltuuksien tulisi olla nykyisten käräjäviskaaleiden toimivaltuuksia laajemmat. Käräjäviskaali on käräjäoikeuslain 3 b §:n mukaan ilman eri määräystä toimivaltainen suorittamaan kaikkia niitä tehtäviä, joita laamanni voi määrätä notaarin suorittamaan. Käytännössä käräjäviskaalien työssä ovat painottuneet lähinnä kiinteistöasiat, hakemusasiat, velkajärjestelyasiat ja yrityssaneerausasiat. Kun tuomarin virkaa varten harjoitteleva toimisi käräjäviskaalina, tehtävien tulisi olla edellä kuvattua monipuolisempia. Toimienkuvaa voitaisiin kuitenkin kehittää ohjatusti ilman, että käräjäviskaalin toimivaltasäännöksiä tarvitsisi muuttaa. Nykyisen käräjäoikeuslain 17 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan käräjäviskaali voi olla puheenjohtajana lautamieskokoonpanossa lähes kaikkia niin sanottuja perusmuotoisia yleisimpiä rikoksia käsiteltäessä. Lisäksi hän voisi käsitellä hakemusasioita ja nykyistä enemmän yksinkertaisia riita-asioita sekä toimia käräjäoikeuden jäsenenä täysilukuisessa kokoonpanossa. Muihin harjoittelutehtäviin verrattuna käräjäviskaalin tehtävät ovat vaativia, koska hän toimii tuomarin asemassa. Käräjäviskaalin tehtävään ei pitäisikään määrätä kovin komeamatonta harjoittelijaa.

Harjoitteluksi voitaisiin hyväksyä myös työskentely jossain muussa viranomaisessa. Erikseen sovittaessa voitaisiin osa harjoittelua suorittaa esimerkiksi kotimaassa hallinnollisissa tehtävissä, EU:n toimielimissä, EY-tuomioistuimessa tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Myös pohjoismainen

virkamiesvaihto voisi tulla kysymykseen. Erilaisten vaihtoehtojen hyväksyminen lisäisi koulutuksen monipuolisuutta ja houkuttelevuutta.

Harjoittelun voisi suorittaa myös asianajotoimistossa tai muun yksityisen työnantajan palveluksessa. Tällöin harjoittelijan tehtäviä päättäisivät tuomarikoulutuslautakunta ja työpaikan edustaja yhdessä. Tuomarikoulutuslautakunta voisi solmia esimerkiksi joidenkin asianajotoimistojen kanssa sopimuksen siitä, että toimistossa voidaan suorittaa harjoittelua, johon kuuluu ohjaus ja arviointi. Asianajotoimistoilta edellytettäisiin, etteivät ne palkkaa harjoittelijoita kesken harjoittelukauden palvelukseensa. Muiden yksityisten työnantajien palveluksessa tapahtuvasta harjoittelusta tulisi sopia tapauskohtaisesti erikseen.

Harjoittelijan tehtäviin nimitettävältä edellytettäisiin oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittamista. Kelpoisuusvaatimus olisi siten sama kuin edellytys harjoitteluun valinnassa. Nimityksen harjoittelijalle soveltuviin virkatehtäviin määräaikaiseen virkasuhteeseen antaisi se viranomaisen, joka nimittää vastaavaan vakinaiseen virkaan. Valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:n mukaan virkamieheksi voidaan nimittää määräajaksi muun muassa silloin, kun harjoittelu edellyttää määräaikaista virkasuhdetta. Harjoittelijan virkanimikkeenä olisi sen viran nimike, jossa harjoittelija työskentelisi, esimerkiksi hallinto-oikeussihteerin tai julkisen oikeusavustajan. Nimitys annettaisiin lautakunnan esityksestä eli nimittäjä ei voisi itse valita harjoitteluun tulevaa henkilöä.

Koulutettaville maksettava palkkaus sovitaisiin virkaehtosopimuksella tai määrättäisiin muutoin ja sen pitäisi olla tehtävien vaativuuteen nähden riittävän kilpailukykyinen ja suhteessa muihin oikeuslaitoksen virkojen palkkoihin.

Harjoittelijalle voitaisiin perustellusta syystä myöntää lupa keskeyttää harjoittelu ja jatkaa sitä myöhemmin. Jos henkilölle tulisi ennalta arvaamaton syy keskeyttää harjoittelu esimerkiksi sairauden vuoksi, hänen tulisi ilmoittaa siitä mahdollisimman pian harjoittelupaikan päällikölle sekä tuomarikoulutuslautakunnalle. Tämä merkitsisi henkilökohtaisen opintosuunnitelman muuttamista. Vir-

kavapauden myöntäisi asianomainen työpaikka.

9 §. *Harjoittelijan ohjaus ja arviointi.* Keskeinen osa tuomarikoulutusta olisi harjoittelijan ohjaus ja arviointi jokaisessa harjoittelu- paikassa. Koulutettavalle nimettäisiin harjoittelupaikoissa ammattitaitoinen ohjaaja, joka vastaisi hänen ohjauksestaan ja arvioinnistaan. Päävastuu ohjauksen ja arvioinnin toteutumisesta olisi lähtökohtaisesti kunkin viraston päälliköllä. Tehtävä voisi kuitenkin kuulua myös muulle esimiehelle, esimerkiksi hovioikeuksissa osaston päällikkönä toimivalle hovioikeudenlaamannille ja hallinto-oikeuksissa jaostojen puheenjohtajille. Hallinto-oikeuksissa jaostojen puheenjohtajat toimivat käytännössä jaostojen henkilöstön lähimpinä esimiehinä, vaikka heille ei olekaan lainsäädännön tasolla määrätty tätä tehtävää. Luontevaa olisi, että käytännössä varsinainen arviointitehtävä olisi pääasiallisesti edellä kuvatuilla ohjaajilla, jotka todellisuudessa joutuisivat seuraamaan koulutettavia eniten. Arvioinnista vastaisi kuitenkin aina tuomioistuimen päällikkö ja harjoittelijalle nimitetty ohjaaja.

Harjoittelijoita tulisi arvioida järjestelmällisesti yhtenäisten perusteiden mukaisesti. Tuomarikoulutuslautakunnan vastuulla olisi määritellä nämä arviointiperusteet. Arvioinnin tulisi olla osa jokapäiväistä työskentelyä virastossa. Sen tulisi olla myös siten avointa, että harjoittelija saisi arvioinnin käyttöönsä jokaisessa vaiheessa. Lisäksi harjoittelijalle annettaisiin suoraa palautetta koko työskentelyn ajan ja hänellä olisi siten mahdollisuus arvioida kehitystarpeitaan ja parantaa toimintaansa.

Tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitean mietinnössä (s. 352—353) todetaan, että ohjaajan roolin selkeyden kannalta on syytä harkita huolellisesti, minkälaisesta arvioinnista olisi kysymys, jotta ohjaajalle ei muodostuisi hankalaa kaksoisroolia. Ohjaajan ensisijainen tehtävä olisi kyselyin ja muilla keinoin opastaa koulutettavaa sekä antaa hänelle palautetta. Komitean mukaan palautteen antaminen soveltuisi ohjaajan rooliin hyvin, mikäli kyseessä olisi arviointi siinä mielessä, että koulutettavan kanssa haettaisiin hänen vahvuuksiaan ja kehittämistä vaativia osamaisalueitaan. Mikäli taas kyseessä olisi ar-

vostelutyypinen palaute, se voisi vaikeuttaa ohjaajan päätehtävän suorittamista.

Arvioinnin yhtenä tarkoituksena olisi, että tuomarineläytöselä soveltumattomat lakimiehet saataisiin karsittua pois tuomarikoulutuksesta. Tämä olisi sekä tuomioistuineläytöksen että koulutettavien itsensä etu. Jos harjoittelija saisi kovin huonoja arvioita harjoittelustaan, hän voisi itse päättää vetäytyä pois tuomarikoulutuksesta. Ainakin hänellä olisi arvio siitä, ettei hän luultavasti tule sijoittumaan kovin hyvin tuomarin virkaa hakiessaan.

Ohjaajien valinnassa tulisi kiinnittää huomiota tehtävään soveltuvuuteen, kiinnostukseen ja ammattitaitoon. Tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitea toteaa (s. 353), että ohjaajien valinnassa ja heidän kouluttamisessaan olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että heillä on riittävät valmiudet kannustaa koulutettavia itsenäiseen ajatteluun ja oikeudenmukaisuuden pohdintaan.

Käytännön ohjaus ja perehdyttäminen ei saisi jäädä kokonaisuudessaan ohjaajan vastuulle, vaan harjoittelupaikan koko henkilöstön tulisi olla valmis neuvomaan ja ohjaamaan koulutettavia tarvittaessa. Tätä varten tuomioistuineläytösten ja muiden virastojen henkilöstöä tulisikin motivoida uuden koulutusjärjestelmän käyttöönottamiseen. Ohjaus tulisi nähdä osana jokapäiväistä työskentelyä, johon nykyisinkin käräjäoikeuksissa kuuluu auskultanttien opastaminen. Ohjaajille ja virastojen päälliköille tulisi järjestää tehtävään liittyvää koulutusta. Ohjaajien valinnasta ja kouluttamisesta huolehtisi tuomarinvalintalautakunta.

10 §. *Tuomareiden täydennyskoulutus.* Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi vastata siitä, että tuomareille järjestetään ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta. Lautakunta huolehtisi myös siitä, että tuomariksi nimitetyille, joka ei ole suorittanut tuomarikoulutukseen sisältyvää harjoittelua tai jolla ei ole aikaisempaa tuomioistuineläytöskokemusta, järjestetään riittävää tuomarin ammattiin perehdyttävää koulutusta.

Tuomarit toimivat nykyisin jatkuvasti ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa, joten aikanaan suoritettu oikeustieteellinen peruskoulutus ja mahdollinen tuomarikoulutukseen kuuluva harjoittelu eivät riitä ylläpitämään tuomarin tehtävissä tarvittavia tietoja ja

taitoja. Tämän vuoksi riittävän täydennyskoulutuksen järjestäminen on välttämätöntä.

Tuomareiden itsensä vastuulla on huolehtia siitä, että heidän ammattitaitonsa pysyy korkeatasoisena kaiken aikaa. Tämä tapahtuisi parhaiten osallistumalla riittävästi täydennyskoulutukseen, jonka laadukkaasta ja monipuolisesta tarjonnasta vastaisi tuomarikoulutuslautakunta. Täydennyskoulutus olisi tuomareille vapaaehtoista, vaikka siihen käytännön syistä olisikin osallistuttava. Koulutuksen vapaaehtoisuudesta huolimatta tuomareiden tulisi mieltää koulutukseen osallistuminen virkavelvollisuudeksi. Tuomareille suunnattu koulutus olisi tarkoitettu myös tuomioistuinten muille lakimiehille.

Tuomioistuimilla virastoina on tärkeä rooli koulutuksessa. Niiden tehtävänä on seurata, millaista koulutusta henkilöstö tarvitsee, tukea koulutukseen osallistumista sekä miettiä, tulisiko niiden mahdollisesti järjestää omaa paikallista koulutusta yksin tai muiden tuomioistuinten kanssa. Erityisesti tuomioistuinten päällikön tehtävänä olisi kannustaa henkilöstön koulutusmyönteisyyttä. Tuomioistuimilla, kuten muillakin valtionhallinnon toimintayksiköillä on vastuu siitä, että niiden henkilöstöllä on riittävät valmiudet tehtävien suorittamiseen. Työnantajan tulisikin harkita koulutustarpeita myös tästä näkökulmasta.

Koulutus tulisi nähdä osana virkatehtävien hoitoa. Luonteva tapa olisi ottaa kunkin työntekijän koulutustarpeet ja -toiveet esille vuosittain käytävissä esimiehen ja alaisen välisissä kehityskeskusteluissa. Samalla viraston päällikölle muodostuisi käsitys henkilökunnan koulutustilanteesta ja osaamisen tasosta sekä siitä, mitä tietoja ja taitoja omassa virastossa olisi kehitettävä. Tällöin täydennyskoulutuksesta tulisi kunkin kohdalla aiempaa suunnitelmallisempaa. Valinta koulutukseen tapahtuisi silloin virastoissa käytännön tarpeiden mukaan. Lopullisen valinnan tekisi koulutuksen järjestäjä.

Täydennyskoulutukseen osallistumisella pitäisi olla merkitystä nimitystilanteissa. Koulutustiedot merkittäisiin tuomarikoulutuslautakunnan pitämään koulutusrekisteriin. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mukaan (s. 359) aktiivinen ja menestyksellinen osallistuminen koulutukseen tulisi ottaa huomioon ansiona nimitysvaiheessa.

Täydennyskoulutuksen sisällölliset tarpeet vaihtelevat kulloisenkin tilanteen mukaan. Usein ne liittyvät lainmuutoksiin. Näin olisi vastaisuudessaakin. Koulutuksessa keskityttäisiin kuitenkin aineellisen oikeuden kehittämisen, lakiuudistusten ja oikeuskäytännön seuraamisen ohella tarjoamaan koulutusta tuomarin tehtävässä tarvittavissa valmiuksissa. Ehdotettavan tuomarikoulutuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on avata tuomarinuraa. Tämä merkitsee, että tuomarin virkojen hakijoissa toivotaan olevan nykyistä huomattavasti enemmän henkilöitä, jotka ovat hankkineet pätevyytensä työskentelemällä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella. Tämän tavoitteen toteutumista tuettaisiin siten, että jo nimitetyille tuomareille järjestettäisiin riittävää tuomarin tehtäviin perehdyttävää koulutusta.

Tuomareiden täydennyskoulutusta järjestettäisiin erilaisin muodoin, kuten kursseina, omaehtoisena opiskeluna ja jatko-opiskeluna. Kurssimuotoisen koulutuksen kesto määräytyisi koulutustarpeen mukaan. Lyhyet tietokurssit sopisivat mahdollisimman suurelle tuomarijoukolle uudistuksista ja uudesta oikeuskäytännöstä tiedottamiseen. Tavoitteena olisi kertoa muutoksista, joilla on vaikutusta tuomarin työskentelyyn. Keskipitkillä kursseilla syvennyttäisiin perusteellisesti käytännössä hankaluuksia aiheuttaneeseen ongelmaan tai ongelmaryhmään. Kun oikeusjärjestys kehittyy pienin askelin lainsäädännön, oikeuskäytännön ja yhteiskunnan kehityksen myötä, muutosten seuraaminen ja pistemäinen koulutus voisi johtaa siihen, että kokonaiskuva oikeudenalasta pirstoutuu. Sen vuoksi tulisi säännöllisin välein järjestää koulutusta, jossa tuomarille tarpeellisesta oikeudenalasta annetaan osallistujille kokonaiskuva eli ajantasaistetaan tuomarin tietoja ja ajattelua kokonaisvaltaisesti.

Myös tuomarin tehtävissä vaadittavat taidot on pidettävä ajan tasalla. Näitäkin olisi tarpeen mukaan opiskeltava. Tämän vuoksi tarjolla pitäisi olla myös yleisempiä valmiuksia kehittäviä kursseja kuten vuorovaikutustaitoihin, viestintään, kielitaitoon ja johtamiseen liittyvää koulutusta.

Täydennyskoulutuksen sisältöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon paitsi koko oikeuslaitoksen myös koulutettavien tarpeet ja

toiveet. Tuomioistuinlaitoksen edustajien tulee olla tiiviisti mukana koulutuksen sisällön suunnittelussa. Tämä järjestäisi tuomarikoulutuslautakunnan kautta. Esteitä ei tietenkään olisi sille, että tuomarit osallistuisivat tuomarikoulutuslautakunnan apuna suunnitteluun muullakin tavoin, esimerkiksi erillisissä suunnitteluryhmissä, kuten nykyisin on käytäntönä. Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi laatia koulutussuunnitelma, joka lähetettäisiin hyvissä ajoin kaikille virastoille. Pidempijaksoisten ja toistuvien koulutustapahtumien osalta suunnitelma laadittaisiin esimerkiksi 2—3 vuoden ajalle ja sitä täydennettäisiin muilla vuosittaisilla tapahtumilla.

Koulutusta voitaisiin järjestää osaksi tuomarikoulutuslautakunnan ja oikeusministeriön toimesta ja osaksi ostopalveluina. Koulutusta suunniteltaessa tulisi varata mahdollisuuksia osallistua myös ulkomaalaiseen koulutukseen. Erilaisia lähi-, etä-, verkko- ja monimuoto-opetuksen muotoja tulisi käyttää monipuolisesti hyväksi.

Täydennyskoulutuksen järjestämisessä tulisi olla yhteydessä yliopistojen oikeustieteellisiin tiedekuntiin ja yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksiin, jotka muun muassa olisivat todennäköisiä koulutuksen tarjoajia. Oikeustieteelliset tiedekunnat ovat yhteistyössä kehittämässä oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa ammatillisesti suuntautuneeksi tutkinnoksi. Valmisteilla oleva lisensiaattitutkinto olisi yksi vaihtoehto tuomarikoulutuksessa. Se antaisi mahdollisuuden kytkeä täydennyskoulutusta yksilölliseen jatkokoulutukseen. Yliopistojen järjestämä täydennyskoulutus voitaisiin mahdollisesti lukea hyväksi jatkokoulutuksessa. Mahdollisuuksien mukaan työnantajan tulisi tukea myös jatkotutkintojen suorittamista, koska niilläkin on ammattitaitoa ylläpitävä ja parantava merkitys.

Täydennyskoulutustilaisuuksien tärkeä merkitys on myös siinä, että tuomarit tapaavat toisiaan ja voivat välittää kokemuksiaan sekä vastaavasti saada palautetta omasta toiminnastaan. Koulutustilaisuuksien yhteydessä käydyt vapaamuotoiset keskustelut onkin koettu hyödyllisiksi. Osa täydennyskoulutuksesta voitaisiin järjestää yhteisenä tuomareille, asianajajille ja syyttäjille sekä mahdollisesti muille sidosryhmille, jolloin samalla

syntyisi vuorovaikutusta eri ammattiryhmien välille.

Tuomioistuinten päälliköt ovat merkittävä ryhmä koulutuksen kannalta. Laki tuomareiden nimittämisestä edellyttää, että päällikkötuomareilla ja hovioikeudenlaamaneilla on johtamiskokemusta. Myös hallinto-oikeuksissa jaoston puheenjohtajan tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää käytännössä johtamistaitoa. Ennen nykyistä nimityslakia tilanne oli sellainen, että päällikkötuomarit nimitettiin pitkään virassa olleista tuomareista kiinnittämättä nykyisessä määrin huomiota johtamiskokemukseen. Vastaisuudessa jo rekrytoitaessa tuomareita tuomarikoulutukseen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että osasta tuomareita tulee aikanaan tuomioistuimiin päälliköitä. Tuomioistuimissakin johtamisen merkitys on korostunut, minkä vuoksi on huolehdittava siitä, että tuomareille olisi riittävästi tarjolla heille soveltuvaa johtamiskoulutusta.

4 luku. Tuomarikoulutuslautakunta

11 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano.* Tuomarikoulutuslautakunnassa olisi puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi kuusi jäsentä. Lautakunnan jäsenistöstä puolet muodostuisi tuomareista, joita olisi yhteensä neljä. Edustusten tulisi olla tasapuolisesti eri tuomioistuinlinjoista.

Jäsenistä yksi edustaisi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta, kaksi tuomioistuinlaitosta lähellä olevia tahoja, asianajajia ja syyttäjiä ja yksi oikeusministeriötä. Julkisista oikeusavustajista suurin osa on Suomen Asianajajaliiton jäseniä, joten tätä kautta myös he tulisivat edustetuiksi. Tuomioistuinlaitosta lähellä olevilla tahoilla ja tuomioistuinlaitoksessa asioivilla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa koulutukseen, jotta näiden tahojen yhteistyö toimisi parhaalla mahdollisella tavalla. Asianajajan ja syyttäjän ottaminen lautakuntaan on perusteltua, koska heille muotoutuu käytännön näkemys siitä, millainen on hyvä tuomari. Heidän tulisi olla sellaisia ammattikuntansa edustajia, jotka myös tosiasiallisesti ovat mukana tuomioistuintyössä. Oikeusministeriön nimeämä edustaja olisi tarpeen sen vuoksi, että ministeriö on hallinnollisesti vastuussa hyvin toimivasta oikeus-

laitoksesta.

Vaikka tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpanoon ei kuuluisikaan kasvatustieteen ja aikuiskoulutuksen asiantuntijoita, lautakunnan pitäisi käyttää tällaista asiantunteudesta työssään. Tämä otettaisiin huomioon lautakunnan sihteerin pätevyysvaatimuksissa, josta säädettäisiin asetuksella. Tämän lisäksi lautakunta voisi kuulla asiantuntijoita lautakunnan kokouksissa.

Tuomarikoulutuslautakuntaan sovellettaisiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 §:n 2 momenttia, jolloin lautakunnassa tulisi olla vähintään 40 %:n edustus kumpaankin sukupuolta.

12 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen.* Tuomarikoulutuslautakunnan asettaisi valtioneuvosto sen jälkeen kun tuomarivalintalautakunta olisi nimennyt tuomariehdokkaat, valtakunnansyyttäjä syyttäjähedokkaan, Suomen Asianajajaliitto asianajajien ehdokkaan sekä oikeusministeriö oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan ehdokkaan ja oman ehdokkaansa.

Tuomarijäsenien ehdokkaiden nimeäminen perustuisi siihen, että jäseneksi haluavat ilmoittautuisivat tuomarivalintalautakunnalle. Asetuksessa säädettäisiin, että ilmoitusmenettelystä tulisi ilmoittaa julkisesti tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta lautakunnan jäseniksi saataisiin mahdollisimman asiantuntevat henkilöt.

Oikeusministeriölle kuuluisi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan ehdokkaan ja tämän varajäsenehdokkaan nimeäminen sen vuoksi, että maassamme on useita oikeus- ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta harjoittavia tahoja, joilla ei ole yhteistä elintä, jolle ehdokkaiden nimeämisen voisi uskoa. Eduskunnan lakivaliokunta katsoi näin tuomareiden nimittämislaita antamassaan mietinnössä (LaVM 1/2000 vp.) Oikeusministeriön tulisi kuitenkin kuulla ennen ehdokkaan nimeämistä oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavia tahoja. Syyttäjien edustajan nimeäisi valtakunnansyyttäjä ja asianajajien edustajan Suomen Asianajajaliitto. Ehdokkaita ja varajäsenehdokkaita tulisi nimetä kaikissa ryhmissä vähintään kaksi, jotta valtioneuvostolla olisi todellinen mahdollisuus valinnan tekemiseen.

Ehdotettu nimitysmenettely olisi pitkälti

samanlainen kuin asetettaessa tuomarivalintalautakuntaan. Tuomariehdokkaiden nimeäminen kuuluisi todellisuudessa tuomarikunnalle, kun heidät nimettäisiin tuomariennemmistöisessä tuomarivalintalautakunnassa. Menettely olisi myös yksinkertainen, kun ehdokkaita asettavia tahoja olisi mahdollisimman vähän.

Pykälän 3 momentin nojalla valtioneuvosto myös myöntäisi eron lautakunnan jäsenelle. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun jäsenen virka-asema kesken toimikauden muuttuu, esimerkiksi asianajaja nimitetään tuomariksi. Valtioneuvosto määräisi samalla seuraajan jäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi, minkä pituus on erilainen eri jäsenten kohdalla.

Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten toimikausi olisi viisi vuotta kerrallaan siten, että neljän jäsenen toimikausi päättyisi kahta vuotta aiemmin kuin muiden. Siten turvattaisiin toiminnan riittävä jatkuvuus. Ensimmäisellä kerralla kyseiset jäsenet nimitettäisiin kolmen vuoden pituiseksi toimikaudeksi.

13 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan päätösvaltaisuus.* Tuomarikoulutuslautakunta olisi päätösvaltainen, kun paikalla on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään neljä jäsentä eli yhteensä viisi henkilöä. Läsnä tulisi aina olla puheenjohtajan lisäksi kaksi tuomaria. Tälläkin turvattaisiin osaltaan se, että kaikkia ratkaisuja tekemässä olisi riittävä tuomariedustus. Käytännössä tuomarijäsenistä voisi siis olla kerrallaan poissa vain yksi. Tästä ei arvioida syntyvän ongelmia, koska jokaisella olisi henkilökohtainen varajäsen.

5 luku. Tuomarikoulutusrekisteri

14 §. *Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä.* Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on tärkeinä sääntelykohteina pidetty rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittua käyttötarkoitusta, tietojen luovutettavuutta ja tietojen säilytysaikaa sekä rekisteröityjen oikeusturvaa. Avoimuuden ja selkeyden vuoksi ehdotetaan, että harjoittelijarekisteristä säädettäisiin tuomarikoulutuksesta annettavassa laissa eikä rekisterinpitöä

jätettäisi henkilötietolain (523/1999) sääntelyn varaan.

Tuomarikoulutuslautakunta pitäisi tuomarikoulutusrekisteriä, jonka käyttötarkoituksena olisi ylläpitää ja välittää tietoja harjoittelijoiden opintosuunnitelmista ja harjoittelusta sekä tehdyistä arvioinneista harjoittelupaikoissa. Rekisterin avulla ylläpidettäisiin ja välitettäisiin tietoja myös tuomareiden täydennyskoulutukseen osallistuvien suorituksista. Rekisterin käyttötarkoituksena olisi vielä seurata ja kehittää tuomarikoulutusjärjestelmän toimivuutta.

Kun arvioinnit harjoittelijoiden suoriutumisesta rekisteröitäisiin, olisi sillä todennäköisestä myös se vaikutus, että arviointien tekemiseen suhtauduttaisiin suuremmalla vakavuudella kuin muutoin.

15 §. *Rekisterin tietosisältö.* Rekisteriin talletettaisiin tietoja vain niistä harjoittelijoista, jotka olisi hyväksytty harjoittelijoiksi vuosittain järjestettävässä valtakunnallisessa hakumenettelyssä ja joille tuomarikoulutuslautakunta olisi vahvistanut henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Rekisterin rakenteellinen selkeys vaatisi tietojen tallettamista henkilökohtaisista opintosuunnitelmista. Harjoittelijoista talletettaisiin rekisteriin tarvittavat yksilöintitiedot eli nimi ja henkilötunnus sekä mahdollisten yhteydenottojen varalta osoite. Vielä tietosisältöön kuuluisivat tiedot suoritetuista harjoittelujaksoista ja harjoittelupaikan antama arviointi kokonaisuudessaan. Arviointien vertailtavuuden vuoksi niille tulisi luoda mahdollisimman yhtenäinen tietosisältö.

Edelleen rekisteriin talletettaisiin tiedot tuomarikoulutuslain 10 §:ssä säädettävään tuomareiden täydennyskoulutukseen osallistumisesta. Yksilöinti- ja yhteystietojen lisäksi tallennettaisiin tiedot täydennyskoulutuksen sisällöstä sekä mahdollinen arviointi. Luonnollisesti tiedot talletettaisiin myös muista täydennyskoulutukseen osallistuneista tuomioistuinten lakimiehistä kuin tuomareista. Näin tietoja voitaisiin käyttää hyödyksi jo ensimmäistä tuomarin nimitystä tehtäessä.

16 §. *Oikeus tietojen saantiin.* Suuri osa rekisterin tietosisällöstä kertyisi rekisterinpitäjälle sen muun toiminnan yhteydessä. Tuomarikoulutuslautakunta vahvistaisi harjoittelijoiden henkilökohtaisen opintosuunni-

telman ja näin sillä olisi tieto siitä, mitä harjoittelujaksoja harjoittelija aikoo suorittaa. Lautakunta myös vastaisi täydennyskoulutuksen järjestämisestä, joten sillä olisi tätä kautta tietoa koulutuksen sisällöstä. Jotta rekisterin tietosisältö olisi luotettava, olisi kuitenkin varmistettava tietojen saanti myös harjoittelupaikoista. Näiden olisikin annettava tieto suoritetuista harjoittelujaksoista samoin kuin arvioinneista.

Vastaavasti täydennyskoulutuksen järjestäjän olisi annettava tiedot koulutuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä, koulutukseen osallistujista ja mahdollisista arvioinneista koulutuksessa suoriutumisesta.

Vielä ehdotetaan säädettäväksi, että rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada tiedot henkilön nimestä, henkilötunnuksesta ja osoitteesta väestötietojärjestelmästä. Useimmissa tapauksissa rekisterinpitäjä saisi nämä tiedot muiden rekisteröitävien tietojen yhteydessä. Säännös saattaisi kuitenkin olla tarpeen esimerkiksi yhteystietojen muuttuessa tai yksilöintitietojen ollessa puutteellisia.

17 §. *Tietojen luovuttaminen rekisteristä.* Tuomarikoulutuslautakunta voisi luovuttaa harjoittelijoiden arviointitietoja käytettäväksi tuomariksi nimittämistilanteissa. Käytännössä luovutus tapahtuisi useimmiten tuomarinvalintalautakunnalle. Tietoja voitaisiin kuitenkin luovuttaa myös valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Tiedot voisi luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntö edellyttää lailla sääntelemistä myös tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen pyytäjän eli käytännössä tuomarinvalintalautakunnan tulisi ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista esittää selvitys siitä, että tietojen suojauksesta on huolehdittu asianmukaisesti.

18 §. *Tietojen poistaminen rekisteristä.* Tiedot säilytettäisiin rekisterissä niin kauan kuin niitä arvioitaisiin tarvittavan tuomarin viran täyttämiseksi. Jos henkilö suorittaisi harjoittelun pian oikeustieteen kandidaatin tutkinnon jälkeen, hän olisi noin 25-vuotias. Hän voisi hakea virkaa vielä 40 vuoden kuluessa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tiedot säilytettäisiin 40 vuotta rekisterimerkinnän tekemisestä.

6 luku. Erinäiset säännökset

19 §. *Muutoksenhaku.* Hallinnossa on yleisenä periaatteena muutoksenhakuoikeus, mikäli nimenomaisesti ei ole säädetty toisin. Tuomarikoulutuslautakunnan päätös koulutukseen ottamisesta on hakijan kannalta varsin merkittävä ratkaisu, minkä vuoksi siihenkin tulisi saada hakea muutosta. Tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä ei kuitenkaan saisi suoraan valittaa. Esityksessä ehdotetaan, että ensimmäisessä vaiheessa käyttöön otettaisiin oikaisu menettely.

Tuomarikoulutukseen hakenut henkilö saisi tehdä tuomarikoulutuslautakunnalle kirjallisen oikaisuvaatimuksen 14 päivän kuluessa tulosten julkistamisesta. Lautakunta tutkisi oikaisuvaatimuksen johdosta uudelleen ratkaisunsa oikeellisuuden ja perustelisi sen. Tässä vaiheessa voitaisiin siten korjata nopeasti selkeät virheet. Niissä tapauksissa, jolloin lautakunta ei muuttaisi ratkaisuaan, hakijalla olisi kuitenkin perusteltu päätös, josta hän voisi valittaa. Hallintolain (434/2003) 46 §:n mukaisesti päätöksen yhteydessä annettaisiin ohjeet oikaisuvaatimuksen käytöstä.

Muutosta oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen haettaisiin valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelta. On oletettavaa, että valitusten määrä ei nouse kovin suureksi. Tämän vuoksi valitusten käsittely olisi tarkoituksenmukaista keskittää yhteen hallinto-oikeuteen. Näin turvattaisiin ratkaisujen yhdenmukaisuus.

Oikaisuvaatimusmenettely ja yksivaiheinen valitusmahdollisuus takaisi riittävästi hakijoiden oikeusturvan, minkä vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi valituskielto hallinto-oikeuden päätöksestä. Valituskieltoa tukee myös se, että valinnassa ei ole kysymys yksilön subjektiivisesta oikeudesta saada koulutuspaikka. Koulutukseen valintaa voitaneen lisäksi muutoksenhakua rajoitettaessa verrata virkanimityksiin, joista ei yleensä saa valittaa. Ylimääräinen muutoksenhaku olisi luonnollisesti myös tässä tapauksessa käytettävissä.

20 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälä sisäl-

täisi yksilöidyn asetuksenantovaltuuden. Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomarikoulutuslautakunnassa voitaisiin määrätä tarkemmin tuomarikoulutuslautakunnan itselleen hyväksymässä työjärjestyksessä.

21 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulemaan voimaan siten, että ensimmäiset koulutettavat voisivat aloittaa koulutuksen 1 päivänä syyskuuta vuonna 2005. Jotta tuomarikoulutuslautakunta ehtisi suorittaa järjestelmän käynnistämistä edellyttävät tehtävät kuten koulutettavien valinnan ja henkilökohtaisten opintosuunnitelmien vahvistamisen, lain tulisi olla voimassa jo aikaisemmin. Tällöin lain pitäisi tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Jotta koulutuslautakunta voisi aloittaa toimintansa heti lain voimaan tultua, tulisi koulutuslautakunnan asettamista valmisteleviin toimenpiteisiin voida ryhtyä ennen lain voimaan tuloa. Valmistelua varten jouduttaisiin ottamaan kaksi työntekijää, jotka valmistelisivat muun muassa opetussuunnitelmia, valintaprosessia ja arviointimenettelyä siten, että tuomarikoulutuslautakunta voisi tehdä niitä koskevat ratkaisut pian lain voimaan tuleamisen jälkeen.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun tuomarikoulutuksesta annettavan lain 20 §:n nojalla annettaisiin asetus tuomarikoulutuksesta. Asetuksessa olisi lakia tarkemmat säännökset tuomarikoulutuslautakunnan tehtävistä, tuomarikoulutukseen järjestettävän valinnan sisällöstä, valintaperusteiden sekä koulutettavien ohjauksen ja arvioinnin suuntaviivat.

3. Voimaantulo

Tuomarikoulutusta koskeva laki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005. Koulutusjärjestelmän organisoinnin ja opiskelijoiden valinnan johdosta ensimmäiset koulutettavat voisivat aloittaa harjoittelun aikaisintaan 1 päivänä syyskuuta 2005.

Laki

tuomarikoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomarikoulutuksesta, joka muodostuu harjoittelusta ja täydennyskoulutuksesta.

2 §

Tuomarikoulutuksen tavoitteet

Tuomarikoulutuksen tavoitteena on parantaa tuomariksi pyrkivien ja tuomareiden mahdollisuuksia kouluttautua ja kehittää ammatillista osaamistaan. Tavoitteena on myös lisätä kiinnostusta tuomarin tehtäviä kohtaan, luoda edellytyksiä tuomareiden valinnalle ja tukea tuomareiden nimittämistä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta.

Harjoittelun tavoitteena on antaa tuomarin tehtävistä koulutusta henkilöille, joilla on hyvät edellytykset toimia tuomarina. Tässä tarkoituksessa koulutettaville tarjotaan monipuolinen harjoittelu ja ohjaus tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa tehtävässä työssä.

Täydennyskoulutuksen tavoitteena on tarjota tuomareille mahdollisuus ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä oikeuslaitoksen kannalta tarpeelliseen erikoistumiseen. Lisäksi täydennyskoulutuksen avulla tuetaan tuomareiden omaehtoista, ammatti-

taidon kannalta merkityksellistä kouluttautumista.

3 §

Tehtävien jako

Tuomarikoulutuksesta vastaa tuomarikoulutuslautakunta. Oikeusministeriö avustaa lautakuntaa tuomarikoulutuksen valmistelussa ja toteuttamisessa.

2 luku

Valinta harjoitteluun

4 §

Valinta harjoitteluun

Tuomarikoulutuslautakunta valitsee harjoittelijat. Valinta harjoitteluun järjestetään keskitetysti koko maassa tässä laissa säädettyjen valintaperusteiden mukaisesti. Valintamenettelyyn voivat osallistua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

Oikeusministeriö päättää lautakunnan esityksestä harjoitteluun otettavien määrästä.

5 §

Valintaperusteet

Valintaperusteina harjoitteluun otetaan huomioon hakijoiden oikeudellinen osaaminen ja lakimiehen taidot sekä soveltuvuus tuomarin ammattiin.

3 luku

Tuomarikoulutuksen sisältö

6 §

Harjoittelun sisältö

Harjoittelussa on puolesta vuodesta vuoteen kestäviä harjoittelujaksoja tuomioistuimissa tai muussa oikeudenhoidossa.

7 §

Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Harjoittelun alussa jokaiselle harjoittelijalle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma, jonka tuomarikoulutuslautakunta vahvistaa. Opintosuunnitelmassa määritellään harjoittelun pituus koulutettavan aikaisemman työkokemuksen ja opintojen perusteella sekä harjoittelupaikat ja harjoittelun ajankohdat.

8 §

Harjoittelijan tehtävät

Harjoittelijana voi toimia käräjäoikeudessa, hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa, vakuutus-oikeudessa, kihlakunnan syyttäjänvirastossa tai kihlakunnanviraston syyttäjäosastossa, kihlakunnan ulosottovirastossa tai kihlakunnanviraston ulosotto-osastossa ja oikeusaputoimistossa lakimiehen tehtävissä. Harjoittelija voi työskennellä myös muussa viranomaisessa. Tehtävistä yksityisen työnantajan palveluksessa päättävät tuomarikoulutuslautakunta ja työpaikan edustaja yhdessä.

Harjoittelijan toimivalta viranomaistehtävissä määräytyy kyseistä tehtävää koskevien säännösten mukaisesti.

Kelpoisuusvaatimuksena harjoittelijan tehtäviin on oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Nimityksen määräaikaiseen virkasuhteeseen harjoittelijalle soveltuviin virkatehtäviin antaa tuomarikoulutuslautakunnan esityksestä se viranomainen, jolle toimivalta siihen muutoinkin kuuluu. Sama viranomainen myöntää

virkevapauden harjoittelijalle.

Oikeusministeriö päättää harjoittelupaikoista.

9 §

Harjoittelijan ohjaus ja arviointi

Harjoittelijalle järjestetään ohjaus jokaisessa harjoittelupaikassa. Hänen suoriutumistaan arvioidaan koko harjoittelun ajan tuomarikoulutuslautakunnan määrittelemien arviointiperusteiden mukaisesti.

Tuomarikoulutuslautakunta huolehtii ohjaajien valinnasta ja kouluttamisesta.

10 §

Tuomareiden täydennyskoulutus

Tuomarikoulutuslautakunta vastaa siitä, että tuomareille järjestetään ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta. Lautakunta huolehtii myös siitä, että tuomariksi nimitetyille, joka ei ole suorittanut tässä laissa tarkoitettua harjoittelua tai jolla ei ole aikaisempaa tuomioistuinkokemusta, järjestetään riittävää tuomarin ammattiin perehdyttävää koulutusta.

4 luku

Tuomarikoulutuslautakunta

11 §

Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano

Tuomarikoulutuslautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joilla kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kaksi jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muista jäsenistä yksi on syyttäjien, ja yksi asianajajien edustaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen ja yksi oikeusministeriön edustaja.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia.

12 §

Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen

Valtioneuvosto asettaa tuomarikoulutuslautakunnan sen jälkeen kun

1) tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 6 §:ssä tarkoitettu tuomarinvalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt yleisiä syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen; sekä

5) oikeusministeriö on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Nimettäessä jäseniä ja varajäseniä nimitään ehdokkaita kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Ennen 4 kohdassa tarkoitettua nimeämistä oikeusministeriön on kuultava oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavia tahoja.

Eron lautakunnan jäsenelle ja varajäsenelle myöntää valtioneuvosto, joka samalla, noudattaen lautakunnan asettamisesta säädettyä menettelyä, nimittää hänelle seuraajan jäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten toimikausi on viisi vuotta kerrallaan kuitenkin siten, että kahden muun tuomarijäsenen kuin puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, syyttäjäjäsenen ja oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen toimikausi päättyy kaksi vuotta aikaisemmin kuin muiden jäsenten.

13 §

Tuomarikoulutuslautakunnan päätösvaltaisuus

Tuomarikoulutuslautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai vara-

puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä. Puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi läsnä tulee olla vähintään kaksi tuomari. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee.

5 luku

Tuomarikoulutusrekisteri

14 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Tuomarikoulutusrekisteri on tuomarikoulutuslautakunnan pitämä henkilörekisteri, jonka avulla ylläpidetään ja välitetään tietoja harjoittelijoiden opintosuunnitelmista ja harjoittelusta sekä arviointitietoja työsuorituksista harjoittelupaikoissa. Rekisterin avulla ylläpidetään ja välitetään tietoja myös tuomareiden täydennyskoulutukseen osallistuvien suorituksista. Lisäksi rekisterin tarkoituksena on tuomarikoulutusjärjestelmän seurannan ja kehittämisen edistäminen.

15 §

Rekisterin tietosisältö

Rekisteriin saa tallettaa tietoja henkilöistä, jotka on valittu harjoitteluun, sekä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet 10 §:ssä säädettyyn tuomareiden täydennyskoulutukseen.

Henkilöistä talletetaan rekisteriin nimi, henkilötunnus ja osoite, tiedot henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä, suoritetuista harjoittelujaksoista sekä harjoittelupaikan antama arviointi henkilön harjoittelussa suoriutumisesta. Täydennyskoulutukseen osallistuvista talletetaan nimi, henkilötunnus ja osoite sekä tiedot suoritettusta täydennyskoulutuksesta ja mahdolliset arviointitiedot siinä suoriutumisesta.

16 §

Oikeus tietojen saantiin

Sen estämättä, mitä tietojen salassa pidosta säädetään, rekisterinpitäjällä on oikeus saada tietoja seuraavasti:

1) harjoittelupaikasta tiedot suoritetuista harjoittelujaksoista sekä tämän lain 9 §:n mukainen arviointi harjoittelijan suoriutumisesta;

2) tämän lain 10 §:n mukaisen täydennyskoulutuksen järjestäjältä tiedot täydennyskoulutuksen sisällöstä, siihen osallistujista sekä mahdollisesti annetuista arvioinneista, sekä

3) väestötietojärjestelmästä tiedot henkilön nimestä, henkilötunnuksesta ja osoitteesta.

17 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen estämättä, mitä tietojen salassa pidosta on säädetty, rekisterinpitäjällä on oikeus luovuttaa 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja viranomaiselle, jos se on tarpeen tuomariksi nimittäessä.

Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen käyttöyhteyden avaamista tietojen vastaanottajan on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

18 §

Tietojen poistaminen rekisteristä

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan rekisteristä 40 vuoden kuluttua rekisterimerkinnän tekemisestä.

6 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Muutoksenhaku

Harjoitteluun valitsematta jäänyt hakija saa tehdä tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä oikaisuvaatimuksen tuomarikoulutuslautakunnalle. Oikaisuvaatimuskirjelmä on toimitettava tuomarikoulutuslautakunnalle 14 päivän kuluessa tulosten julkistamisesta.

Tuomarikoulutuslautakunnan oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen haetaan muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Helsingin hallinto-oikeuden 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

20 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tuomarikoulutuksen järjestämisestä, tuomarikoulutuslautakunnan tehtävistä ja henkilöstöstä, valinnasta harjoitteluun, tuomarikoulutuksen sisällöstä sekä harjoittelijoiden ohjauksesta ja arvioinnista annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomarikoulutuslautakunnassa määrätään tarvittaessa tuomarikoulutuslautakunnan itselleen vahvistamassa työjärjestyksessä.

21 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston asetus

tuomarikoulutuksesta

Annettu Helsingissä päivänä _____ kuuta 200

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä, säädetään tuomarikoulutuksesta päivänä _____ kuuta 200 annetun lain () 20 §:n nojalla:

1 §

Harjoittelun järjestäminen

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee seurata tuomioistuinlaitoksen tuomaritarvetta ja tehdä harjoitteluun otettavien määrää koskeva esitys vuosittain oikeusministeriölle.

Tuomarikoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat julkisesti haettaviksi.

2 §

Harjoittelun arviointi

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee seurata harjoittelijoiden menestymistä tuomarikoulutuksessa.

Arviointi on annettava tiedoksi koulutettavalle.

3 §

Täydennyskoulutus

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee laatia tuomareiden täydennyskoulutusta varten koulutussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelma on tarkistettava vuosittain.

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee seurata tuomareiden osallistumista täydennyskoulu-

tukseen.

4 §

Tuomarikoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarikoulutuslautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi olla lisäksi muuta henkilöstöä.

Sihteerillä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä aikuiskoulutuksen tuntemus.

Sihteerin nimittää tuomarikoulutuslautakunta. Sihteeri ottaa muun henkilöstön.

5 §

Sihteerin tehtävät

Sihteerin tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

6 §

Virkavapaus

Tuomarikoulutuslautakunta myöntää virkavapauden lautakunnan sihteerille. Sihteeri myöntää virkavapauden lautakunnan muulle henkilöstölle.

7 §

Ilmoittautumismenettely

Ilmoitus tuomarikoulutuksesta annetun lain (/ 200) 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua ilmoittautumismenettelyä on julkaistava asianmukaisella tavalla.

8 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä päivänä kuuta 200

L a g

om domarutbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

I denna lag bestäms om domarutbildning, som består av praktik och kompletteringsutbildning.

2 §

Domarutbildningens syften

Domarutbildningens syfte är att förbättra möjligheterna för dem som vill bli domare och för domarna att utbilda sig och utveckla sin yrkeskompetens. Utbildningen syftar vidare till att öka intresset för domaruppgifter, skapa förutsättningar för val av domare och stödja utnämningen till domare av personer utanför domstolsväsendet.

Praktiktjänstgöringens syfte är att ge personer med goda förutsättningar att arbeta som domare utbildning i domaruppgifter. I detta syfte erbjuds de som deltar i utbildningen mångsidig praktik och handledning vid domstolarna och i annat arbete inom rättsvärdet.

Kompletteringsutbildningens syfte är att erbjuda domare möjlighet att upprätthålla och utveckla sin yrkesskicklighet och att gå in för inom rättsväsendet behövlig specialisering. Dessutom stöder kompletteringsutbildningen domarnas självständiga, för yr-

kesskickligheten viktiga studier.

3 §

Fördelning av uppgifter

Domarutbildningsnämnden svarar för domarutbildningen. Justitieministeriet bistår nämnden i beredningen och genomförandet av domarutbildningen.

2 kap

Val till praktiktjänstgöring

4 §

Val till praktiktjänstgöring

Domarutbildningsnämnden utser praktikanterna. Valet till praktiktjänstgöringen ordnas centraliserat i hela landet enligt de valkriterier som anges i denna lag. Personer som har avlagt juris kandidatexamen kan delta i valförfarandet.

Justitieministeriet beslutar på framställning av nämnden hur många som skall antas till praktiktjänstgöringen.

5 §

Valkriterier

Som valkriterier för praktiktjänstgöringen beaktas de sökandes juridiska kompetens och skicklighet som jurist samt deras lämplighet för domaryket.

3 kap

Domarutbildningens innehåll

6 §

Praktiktjänstgöringens innehåll

Praktiktjänstgöringen består av praktikperioder på mellan ett halvt och ett år vid domstolarna eller inom den övriga rättsvården.

7 §

Personlig studieplan

I början av praktiktjänstgöringen uppgörs för varje praktikant en personlig studieplan, som domarutbildningsnämnden fastställer. I studieplanen bestäms praktiktjänstgöringens längd utgående från praktikantens tidigare arbetsfarenhet och studier samt praktikplatserna och praktiktiderna.

8 §

Praktikantens uppgifter

Praktikanterna kan utföra juristuppgifter vid tingsrätterna, hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen, försäkringsdomstolen, häradenas åklagarämbeten eller häradsämbetenas åklagaravdelningar, häradenas exekutionsverk eller häradsämbetenas exekutionsavdelningar och vid rättshjälpsbyråerna. Praktikanterna kan även arbeta hos någon annan myndighet. Om uppgifterna i en privat arbetsgivares tjänst beslutar domarutbildningsnämnden och en företrädare för arbetsplatsen gemensamt.

Praktikanternas befogenheter i myndighetsuppgifter bestäms i enlighet med bestämmelserna om uppgifterna i fråga.

Behörighetsvillkoren för praktikantuppgifterna är juris kandidatexamen. Utnämningen till för en praktikant lämpliga tjänstuppgifter i ett tjänsteförhållande för viss tid utfärdas på framställning av domarutbildningsnämnden av den myndighet som

även annars är behörig att göra det. Samma myndighet beviljar praktikanten tjänstledighet.

Justitieministeriet beslutar om praktikplatserna.

9 §

Handledning och bedömning av praktikant

På varje praktikplats ordnas handledning för praktikanterna. Deras arbete bedöms under hela praktiktiden utifrån de bedömningskriterier domarutbildningsnämnden har fastställt.

Domarutbildningsnämnden svarar för valet och utbildningen av handledare.

10 §

Kompletteringsutbildning för domare

Domarutbildningsnämnden svarar för att kompletteringsutbildning till stöd för yrkeskompetensen ordnas för domare. Nämnden ser även till att tillräcklig orienterande utbildning i domaryrket ordnas för dem som har utnämnts till domare, men inte har utfört praktiktjänstgöring enligt denna lag eller inte har tidigare domstolsfarenhet.

4 kap

Domarutbildningsnämnden

11 §

Domarutbildningsnämndens sammansättning

Till domarutbildningsnämnden hör en ordförande, en vice ordförande och sex andra medlemmar, samtliga med en personlig suppleant.

Ordföranden, vice ordföranden och två medlemmar är fast anställda domare. Av de övriga medlemmarna företräder en åklagarna och en advokaterna, en är företrädare för juridisk forskning och undervisning och en företräder justitieministeriet.

Domarmedlemmarna i nämnden skall rättvist företräda de olika domstolarna.

12 §

Tillsättande av domarutbildningsnämnden

Statsrådet tillsätter domarutbildningsnämnden sedan

1) domarförslagsnämnden i 6 § lagen om utnämning av domare (205/2000) har utsett ordföranden, vice ordföranden och de övriga domarmedlemmarna samt deras suppleanter på basis av anmälningar,

2) riksåklagaren har utsett medlemmen som företräder allmänna åklagare och dennes suppleant,

3) Finlands Advokatförbund bland sina medlemmar har utsett medlemmen som företräder advokatkåren och dennes suppleant,

4) justitieministeriet har utsett medlemmen som företräder juridisk forskning och undervisning samt dennes suppleant samt

5) justitieministeriet har utsett sin egen medlem och dennes suppleant.

När medlemmar och suppleanter utses, skall kandidaterna vara två gånger så många som de medlemmar och suppleanter som utnämns. Innan den medlem och suppleant som avses i 4 punkten utses, skall justitieministeriet höra parter som företräder den juridiska forskningen och undervisningen.

Medlemmarna och deras suppleanter beviljas avsked av statsrådet, som med iakttagande av förfarandet vid tillsättandet av nämnden samtidigt utnämner efterträdare för återstoden av mandattiden.

Medlemmarnas mandatperiod är fem år åt gången, dock så att mandatperioden för två domarmedlemmar med undantag av ordföranden och vice ordföranden, för åklagare eller advokatmedlemmen och företrädaren för juridisk forskning och undervisning utgår två år tidigare än för övriga medlemmar.

13 §

Domarutbildningsnämndens beslutförhet

Domarutbildningsnämnden är beslutför då ordföranden och vice ordföranden och fyra andra medlemmar är närvarande. Utöver ordföranden och vice ordföranden skall åtminstone ytterligare två domare vara närvaran-

de. Vid lika röstetal är ordförandens röst utslagsgivande.

5 kap

Domarutbildningsregistret

14 §

Registrets ändamål och registeransvarig

Domarutbildningsregistret är ett personregister som förs av domarutbildningsnämnden och med vars hjälp uppgifter om studieplaner och praktiktjänstgöring för praktikanter samt om bedömningen av arbetet på praktikplatserna lagras och förmedlas. Med hjälp av registret lagras och förmedlas även uppgifter om resultaten för dem som deltagit i kompletteringsutbildningen för domare. Avsikten med registret är vidare att främja uppföljningen och utvecklingen av domarutbildningssystemet.

15 §

Information i registret

I registret får föras in uppgifter om personer som utvalts till praktiktjänstgöring samt om personer som har deltagit i den kompletteringsutbildning för domare som avses i 10 §.

I registret förs in personernas namn, personbeteckning och adress, uppgifter om innehållet i den individuella studieplanen, slutförda praktikperioder samt praktikplatsens bedömning av hur praktiktjänstgöringen utfallit. I fråga om dem som deltagit i kompletteringsutbildningen förs in namn, personbeteckning och adress samt uppgifter om slutförd kompletteringsutbildning och eventuella bedömningar av resultatet. domarutbildningssystemet.

16 §

Rätt att få uppgifter

Utan hinder av sekretessbestämmelserna har registerföraren rätt att få uppgifter enligt följande:

1) uppgifter från praktikplatsen om slutförda praktikperioder samt bedömning enligt 9 § av praktikantens arbete,

2) uppgifter om innehållet i kompletteringsutbildningen enligt 10 § från den som ordnat utbildningen, deltagarna i den och eventuella bedömningar, samt

3) uppgifter om namn, personbeteckning och adress från befolkningsdatasystemet.

17 §

Utlämnande av uppgifter ur registret

Utan hinder av sekretessbestämmelserna har registerföraren rätt att överlåta i 15 § avsedda uppgifter till myndigheterna, om det är nödvändigt vid utnämning till domare.

Uppgifterna får överlåtas via teknisk anslutning. Innan den tekniska anslutningen öppnas skall mottagaren visa att uppgifterna kommer att skyddas på behörigt sätt.

18 §

Utplåning av uppgifter ur registret

Uppgifter om en person utplånas ur registret då 40 år förflutit sedan registeranteckningen gjordes.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

19 §

Ändringssökande

En sökande som inte blivit vald till praktik-

tjänstgöring får yrka på rättelse av domarutbildningsnämndens beslut hos domarutbildningsnämnden.

Det skriftliga rättelseyrkandet skall lämnas till domarutbildningsnämnden inom 14 dagar från det resultatet offentliggjordes.

Ändring i domarutbildningsnämndens beslut söks hos Helsingfors förvaltningsdomstol såsom anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring får inte sökas genom besvär i ett sådant beslut av Helsingfors förvaltningsdomstol som avses i 2 mom.

20 §

Bemyndigande att utfärda förordning

Närmare bestämmelser om anordnande av domarutbildning, domarutbildningsnämndens uppgifter och personal, val till praktiktjänstgöring, domarutbildningens innehåll samt handledning och bedömning av praktikanter utfärdas genom förordning från statsrådet.

Om organiseringen av arbetet och behandlingen av ärenden i domarutbildningsnämnden bestäms vid behov i domarutbildningsnämndens arbetsordning som nämns i den själv fastställer.

21 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Statsrådets förordning

om domarutbildning

Given i Helsingfors den _____ 200 .

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet, föreskrivs med stöd av 20 § lagen den _____ 200 () om domarutbildning:

1 §

Anordnande av praktiktjänstgöring

Domarutbildningsnämnden skall följa behovet av domare inom domstolsväsendet och årligen göra en framställning till justitieministeriet om antalet som skall antas för praktiktjänstgöring.

Domarutbildningsnämnden förklarar offentligt praktikplatserna lediga att sökas.

2 §

Bedömning av praktiktjänstgöringen

Domarutbildningsnämnden skall följa praktikanternas framsteg under domarutbildningen.

Bedömningen skall meddelas praktikanterna.

3 §

Kompletteringsutbildning

Domarutbildningsnämnden skall göra upp en utbildningsplan för tre år i sänder för domarnas kompletteringsutbildning. Planen skall justeras årligen.

Domarutbildningsnämnden skall följa domarnas deltagande i kompletteringsutbild-

ningen.

4 §

Domarutbildningsnämndens personal

Domarutbildningsnämnden har en sekreterare. Nämnden kan även ha annan personal.

Sekreteraren skall ha lämplig högre högskoleexamen och god förtrogenhet med vuxenutbildning.

Sekreteraren utnämns av domarutbildningsnämnden. Sekreteraren anställer övrig personal.

5 §

Sekreterarens uppgifter

Sekreteraren skall bereda och föredra ärendena i domarförslagsnämnden. Vidare svarar sekreteraren för organiseringen av nämndens övriga verksamhet.

6 §

Tjänstledighet

Domarutbildningsnämnden beviljar nämndens sekreterare tjänstledighet. Sekreteraren beviljar nämndens övriga personal tjänstledighet.

7 §

Anmälningsförfarande

Meddelande om i 12 § 2 mom. lagen om domarutbildning (/200) avsett anmälningsförfarande skall publiceras på

Helsingfors den 200

behörigt sätt.

8 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 200 .

